

Maakondavalitsus (ilmsel korrald.)
R-18 a. jona
Kõikide maakondade kesküksus
Tallinn

a 238.

Nr. 10.

Oktoober
1924.

II. aastakäik.

Ilmub üks kord kuus.

Üksik number 25 mk.

Tellimise hind:	Aastas . . . Mk. 300.—	Kuulutuste hinnad:	1 lehekülj . . . Mk. 3000.—
	Pooles aastas . . . " 150.—		1/2 " . . . " 1500.—
	Veerand aastas . . . " 75.—		1/4 " . . . " 800.—
	1923. aastakäik . . . " 50.—		1/8 " . . . " 400.—

Toimetuse ja talituse: Tallinn, Suure Roosikrantsi uul nr. 12. Avatud k. 9—3 p. l. Telefon nr. 4—72

SISU: 1) Esimese omaavalitsustegelaste kongressi puhul. 2) Omaavalitsuste võimust, M. Neps. 3) Ankeet omaavalitsuste kohta. 4) Omaavalitsusseaduse põhijooned, O. Suursööt. 5) Maakondavalitsuste 1924 a. eelarved. 6) Omaavalitsuse päevauudised. 7) Teated Maakondade Liidu ja omaavalitsuste tegevusest. 8) Küsimused ja vastused.

Õnnetus käib inimesi mööda —

sellepärast hoidke, et tema Teid ootamata ei taba. — Seda teha võimaldab Teile

Eesti Omaavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „OMA“,

kes teostab: **tulekinnitusi,**
elukinnitusi ja
rahekinnitusi.

Madalad preemiad. — Soodsad kinnitustingimised. — Kõik kasu rahvale tagasi.

==== Seltsi juhatus: TARTUS, Lihaturg 7. ====

Omaavalitsused, võtke osa Seltsi tegevusest nii aktsiate omandamise, kui ka varanduste „Oma“ seltsis kinnitamisega.

Esimese omavalitsustegelaste kongressi puhul.

Omavalitsustegelaste kongress astub kokku 24. oktoobril. Esimest korda tulevad Eesti omavalitsustegelased ühisele kongressile kokku. Meie omavalitsustegelaste esimene kongress saab ühtlasi esimeseks selletaoliseks end. Vene keisririigi maaalal.

Uue ja haruldase algatusega on siin seega tegu.

On peetud küll meilgi kongressi, nagu linnaomavalitsustegelaste ja maakonnaomavalitsustegelaste omi, kuidugi mõlematel lahus. See oli siis, kui meil liidud puudusid. Nendel kongressidel pandigi alus Linnade Liidule ja Maakondade Liidule. Liitude asutamise järele läksid kongressi ülesanded liitude esitajatekogu ehk nõukogu kätte, kes nendesse puutuvad üldtähtsusega küsimused läbiarutasid.

Kui nüüd küll ei leitud olema Linnade Liidu esitajatekogu ja Maakondade Liidu nõukogu otsustest, vaid tarvilik on leitud kokkukutsuda peale linna- ja maakonnaomavalitsustegelaste ka kõigi valla- ja alevivalitsuste esitajad, kus liitude paarikümne esitaja asemel kuussada omavalitsustegelast kokku kutsutakse, siis peab selleks põhjusi olema, siis peab sedavõrd suuri küsimusi lahendada olema.

Mis on need põhjused, missugused on need suured küsimused?

Omavalitsuste olemasolu kõige pealt.

Nende olemasolu on põhiseadusega küll kindlustatud, kuid nende eluvõimalust kindlustajat seadust, maksuseadust ei ole meil mitte, vähemalt maaomavalitsuste kohta. Aastaid on sellest kõneldud, aastaid omavalitsuste liidud selle peale tähelepanu juhtinud ja omavalitsuste maksuasjanduse korraldamist nõudnud, terve meie vabariigi olemasolemise ajal on omavalitsuste ühine kaebehäl olnud — korraldage meie sisetulekuid, need kaebused ja nõudmised on õigeks tunnistanud. Vabariigi Valitsus on seaduse eelnõude seletuskirjas ise tunnistanud, et omavalitsuste rahaline seisukord on praegu maksvate seaduste juures katastrofiline, et nende olemasolu nõuab maksuseaduste uuendamist, aga kõige selle peale vaatamata ei ole meil veel maksuseaduse eelnõugi, kuigi selle kokkuseadmiseks korraldus tehtud. Kõik kaebused, palved ja nõudmised on tagajärjetaks jäänud. Nad ei ole nähtavasti veel tarviliselt südamesse tunginud.

Kui tänava kevade lootus oli ajutise maksuseaduse muutmise seadusega seiskorda, iseäranis valla ja alevite oma, parandada, kui Riigikogu omavalitsuse komisjonis ja selle alamkomisjonis oli kümned korrad koosoldud ja selle seaduse eelnõu arutatud, ning eelnõu lõpulikult väljatöötatud, kui selle seaduse arutuse puhul Riigikogus aga rahvasaadikuid leidis, kelledele vedruvankri omaniku sada marka ehk valitsemise õigusega isiku ainuke kohustus riiklise korralduse alal isikumaksu näol tähtsamad olid omavalitsuste olemasolust, — siis pidi kahtlus hinge tõusma, kumb talitab nüüd õieti, kas see, kellel omavalitsuste olemasolu pärast hing täis valu ja kes komisjoni koosolekutel nende huvides töötas, või need, kes rahulise südamega seaduse läbikukutasid, et oma valijate mõndsada marka hoida. Ja siis, sel omavalitsuste suurel kaotuse tunnil, kui omavalitsused olid jälle võeraslasteks tunnistanud ja saatuse hoolde jäetud, — siis tõusis hinge kibedusest, omavalitsuste eest võitlejate hingekibedusest mõte — kokkukutsuda omavalitsustegelaste kongress, rahvalitute kogu, kes ütleks kumb siis meist õieti talitanud on.

Ja peale selle on ju sellel rahva esitusele, suurel omavalitsustegelaste perel, nii palju, nii palju ütelda oma olemasolu alal, ütelda neile, kes kõrget riigipolitikat ajades ära on unustanud need rakukesed, kes selle suure sünnitavad ja temas elu hoiavad, ennast meeldetuletada ja oma seiskorda näidata neile, kelle jalg kitsas omavalitsuse kingas ei ole ja pigistust ei tunne. Seda ühelt poolt. Teiselt poolt aga ütelda ka uuenduste alalt, mis omavalitsustesse puutub, mis nemad asja kohta arvavad, tulles otse selle juurest, s. o. mängida väiksel „alamkoda“ meie Riigikogule, nagu üks ankeedivastaja kongressi iseloomustab. Kolmandaks on omavalitsuste elu tervendamiseks, korraldamiseks, ja tõstmiseks ning õiguste kätte võitmiseks vaja nõu pidada, teesi leida, on vaja, neljandaks üksikuid päevakorral olevaid üldküsimusi lahendada.

Kõik need üksikud küsimused sünnitavad aga ühe suure.

Kui tähelepanna seda, et eeloleva esimese omavalitsustegelaste kongressi kokkukutsujateks on kaks liitu, maakondade ja linnade oma, kui need kaks on kongressile kutsunud hääleõiguslistena ka valdada ja

alevite esitajad, kui nad tahavad ühiselt oma seisukorda selgitada, siis on omavalitsuste ühine jõud selle kongressiga loodud. See on hea tunnistus meie omavalitsustest. See on tunnistus, et nende vahel arusaamatusi ei ole, küll aga arusaamine on, et koostöötamine tarvilik. Milleks? Ärgu kardetagu. Mitte võitlemiseks kellegi vastu, vaid sellesse rahva valitud vähemate esituste ühisesse „liitu“ ka suure ja kõikvõimsa rahvaesituse, Riigikogu, võitmiseks. Arusaamist kõigi nende vahel, kes on kohustatud maa ja rahva huvide teenistuses seisma ühteviisi, arusaamist ja ühtmeelt ning õiglast hindamist! See on see üks suur küsimus, mille kõik üksikud sünni-

tavad ja mille tähe all kongress peaks töötama.

Läheb tal see korda, jõuab ta omavalitsuste sõbraks võita seda, kellest nende olemasolu ära ripub, siis täidab kongress oma ülesande, siis kindlustab ta omavalitsuste olemasolu ning värskendab ning tervendab omavalitsuste tulevast elu ja tööd.

Selles sihis kongressil töötamiseks kõigile omavalitsustegelastele — kongressile sõitjatele head tahtmist ja energiat ning kongressile enesele tagajärjekast kordaminekut soovib

„Maaomavalitsuse“ toimetuse.

5. okt. 1924.

Iga omavalitsustegelane peab püüdma oma ülesande kõrgusel seista.

Omavalitsuste võimust.

M. NEPS.

24. oktoobril pealinnas kokkukutsutaval esimesel omavalitsustegelaste kongressil tuleb omavalitsustele eluliste küsimuste arutamisel esimeseks seisukohta võtta selle kohta, millistena teguritena riiklises elus on omavalitsused mõeldud riigi põhiseaduse järele ja milline on nende seisukord tegelikult pärast 4 aastast põhiseaduse kestvust.

Põhiseaduse peatükk VII ütleb järgmist:

§75. Omavalitsuste kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim, kuivõrd seaduses selleks ei ole loodud eriasutusi.

§ 76. Omavalitsusüksuste esituskogud valitakse üleüldisel, ühetaolisel, otsekoheisel ja salasel hääletamisel proportsionaalsuse põhimõtete alusel ja

§ 77. Omavalitsusüksustel on õigus oma ülesannete täitmiseks maksusid võtta ja koormatusi päale panna seaduses kindlaks määratud piirides ja korras.

Toodud paragrahvide pääliskaudsel silmitsusel paistab, nagu oleks omavalitsused Eestis tõesti suure võimuga varustatud avalikõiguslikud asutused. Nad on § 75 esimese osa järele riigivõimu teostajad kohal, kellel oma ülesannete täitmiseks õigus on maksusi võtta ja koormatusi päale panna (§ 77 esimene osa). Kuid põhiseaduse enese järele, samuti ka tegelikus elus pole see nii. § 75 ja 77 sabad neelavad pead täielikult alla. Nimetatud

paragrahvide esimestes osades deklareeritud õigused püsivad elus ainult niipalju, kui riigi seadusandliku-võimu teostajad oma igapäevases seadusandlikus askelduses seda hääks arvavad.

Põhiseaduslikult kinlaks määratud on ainult omavalitsusüksuste esituskogude valimiskord. Seda ilma põhiseaduse muutmiseta teisiti korraldada ei saa.

Mis suunas on meil seni ülemaltähendatud põhiseaduse paragrahve teostatud, kas omavalitsuste võimu laiendamise või kitsendamise mõttes? Vastus võib olla ainult üks: kitsendamise sihis niipalju kui seni tegutseda ses suhtes on jõutud.

Tänapäev on meie omavalitsuste võimupiirid isegi palju kitsamad, kui tsaristlikul Vene ajal. Riigivõimu teostamisest või selle jagamisest ei saa juttugi olla.

Käesoleva kirjutuse ülesanne ei ole neid alasi üleslugema hakata, kust omavalitsus riigivõimu teostamisest eemaldatud, või kus ta seda praeguste keskvalitsuse ametnikkude asemel väga hästi teha võiks. Olen seda lühidalt puudutanud ankeedis, laiemalt kavatsen seda teha kongressil.

Siin kohal tahtsin ainult tähelepanu juhtida tegeliku elu nähtusele, et omavalitsuste olemasolemine Eestis tõsisel hädahohus on riikliku bürokratismi levinemise ees.

Saagu esimene omavalitsustegelaste kongres bürokratismi laava üleujutamise

wastu tugevaks tammiks. Siit algagu ka tagasilöömine.

Et oma ülesande kõrgusel seista, peab iga omavalitsustegelane omavalitsuse küsimustesse süvenema.

Ankeet omavalitsuste kohta.

Tehes eeltööd esimeseks omavalitsuskongressiks, korraldas E. Maakondade Liidu juhatus kongressi puhuks ka ankeedi omavalitsuste kohta. Üle poolesaja praegusele ja endisele tuntud juhtivale tegelele saadeti järgmine üleskutse:

„Juhtivate poliitika-, riigi-, omavalitsuste ja seltskonnategelaste vaadete järele kujuneb seadlusandlusest juhitav elu. Tähen-datud isikute vaated ja seisukohad on sellepärast väga suure väärtusega materjaal teatud küsimuste kohta, mille põhjal asjasse puutuvates küsimustes seisukohta võib võtta.

Juhtivate jõudude keskel ankeedi toimepanemine päevakorral olevate küsimuste kohta ei ole väljamaal, nagu Teil teada, uudis.

Kasutades seda eeskjuu, pöörab Eesti Maakondade Liidu juhatus tema ja Linnade Liidu poolt kokkukutsutava esimese omavalitsuste kongressi puhul allpool järgnevate küsimustega Eesti juhtivate poliitika-, riigi-, omavalitsuste- ja seltskonnategelaste poole ja palub nende hulgas Teid, väga-austatud herra, paarikümne reaga ankeedis ülesluetud küsimuste peale oma seisukoha avaldada.

Et kokkukutsutav kongress omavalitsustega seotud tähtsamate küsimuste lahendamise teede otsimisel ankeedi vastuste põhitooniga arvestada teaks, kavatseb Liidu juhatus saadud vastused, kui vastajad keeldu juurdelisanud ei ole, enne kongressi ilmuvas oma häälekandja numbris äratrükida.

Vastused järgnevate küsimuste peale palume 14-ks sept. s, a. lahkesti Liidu adressil ära saata.

Küsimused on:

1. Kuidas hindate Teie omavalitsusi kui riigivõimu teostajaid kohtadel ja rahva elu korraldajaid üleüldse?

2. Missugune seisukoht on Teil Eesti omavalitsuste kohta:

a) Kuidas on Eesti omavalitsused Teie arusaamise järele nende peale pandud ülesandeid täitnud?

b) Kas on Eesti omavalitsustele Teie arvates tarvilised õigused oma ülesannete korrallikuks täimiseks antud ja mis alal neid eitaval korral täiendada tuleks?

3. Kas ja missugune tähtsus on Teie arvates Eesti Maakondade Liidu ja Linnade Liidu poolt tänavu sügisel kokkukutsutaval esimesel omavalitsuste kongressil?

Nende küsimuste peale vastavad:

Riigikoguliige J. Jaakson.

1. Omavalitsused on tingimata tarvilikud asutused igas riigis. Suurtes riikides on nende tähtsus suurem, kuid ka veikesed riigid ei saa ilma nendeta läbi.

2. Eesti omavalitsustel on veel palju puudusi. 2) Omavalitsuste seadused on osalt vananenud ja ei vasta praeguse aja nõuetele, iseäranis valdades, osalt väga puudulikud. Selle tõttu ei ole omavalitsustel tihti võimalik leida kindlaid juhtnööri seadustes oma praktilise töö juures. Ei ole kindlaste äratähen-datud omavalitsuste ülesanded, nende õigused ja kohused. Ka maksuseadused on väga puudulikud, mis-pärast omavalitsustel sissetulekute puudusel tihti väga raske on oma ülesandeid täita. 2) Nii riiklise kui ka omavalitsuste valimiste seadused on puudulikud. Valimised ei anna sellepärast tihti soovitavaid tagajärgesi. Selle tõttu on sagedasti üksikute omavalitsuste koosseisud sarnased, et edukas töötamine nendes on väga raskendatud, 3) Ametnikkude, nii valitud ametnikkude, kui ka palgaliste arv paistab minule paljudes omavalitsustes suurem olema, kui see hädapärast tarvilik oleks. Selle tõttu on omavalitsused meil minu arusaamise järele kallimad, kui see tõesti tarvilik oleks. See raskendab rahvale maksu koormat.

3) Omavalitsuste kongress on tingimata tarvilik, et ühiselt nõu pidada, kuidas omavalitsustes avalikuks tulnud puudusi kõrvaldada.

J. Jaakson.

Riigikogu liige ja Tartu maakonna- nõukogu esimees J. Jans:

Teie poolt saadetud küsimiste peale on mul au järgmist vastata.

1. Kohtade peal peab mingisugune asutus riiklist võimu teostama. Eestis on tähtis osa riiklistest ülesannetest omavalitsuste kätte täita antud ju seda sellepärast, et tekkivates riikides alati rahvas ise intensiivselt ühiskondlisest korralduse tööst osa võtma peab, teisiti ei ole riigiloomine üldse mõeldav. Õigem oleks küll ütelda, et riikliste ülesannete täitmine omavalitsuste kätte on jäänud, sest meie omavalitsuse asutused olid enne olemas, kui riikline keskkorraldus. Viimane loodi omavalitsuse asutuste algatusel ja toetusel. See nähtus ei ole sugugi mingi omapärusus, vaid inimkonna ajaloos vahetpidamata kordav.

2 p. a. Minu arvates on omavalitsused täitsa rahuldavalt oma älesandeid täitnud, mida tõendab juba meie küllalt stabiiliseerunud riikline elu. Mingisugune teine riikline asutus ei saa parema ülesannete täitmisega kiidelda.

p. b. Õiguseid on omavalitsustel küllalt olemas, veel rohkem factilist töövõimalust. Ei ole veel kõiki võimalusi ära kasutatud, eriti ei ole kuigi palju kaasa suudetud aidata, et seadusandlised puudused kaotatud saaks. Konstateerin vähest asjatundmist omavalitsuste tööalal, mis ajajooksul seda rohkem silma hakkab paistma, mida korralikumaks üldse elu muutub.

3. Omavalitsuste kongressi tähtsus ripub ära ülestõstetud küsimuste asjatundlikust käsitamisest. On sellepoolest ettevalmistus nõrk, on ka tagajärjed nõrgad. Pealiskaudsed referaadid ei ole soovitavad. Asjatundliku seisukohavõtmise korral päevaküsimuste kohta oleks kongressil suur mõju. Teatud tähtsus on tal igal tingimisel, juba vastastikuse tundmaõppimise pärast.

J. Jans, Riigikogu liige.

Riigikogu liige ja end. Viru maakonna- valitsuse esimees M. Juhkam:

Olles omavalitsuste põhimõtteline pooldaja, saab minu seisukoht omavalitsuste kohta olla ainult jaatav. Omavalitsuste peaväärtus seisab, mõistagi, selles, et nad on rahvale lähemal ja kättesaadavamad kui keskvalitsus. Selle tõttu tunnevad nad ka paremini kohalisi vajadusi ja töötavad rutiinini. Eriti meil praegu, kus Riigikogu ja valitsus väga tähtsate ülesannetega kooramatud.

Eestis on kõik eeldused omavalitsuste õitsenguks. Juba ajalooliselt. Jagunes ju Eesti Harjumaaks, Virumaaks j. n. e. juba enne sakslaste siiatulekut, kuna praegused maakonnad omakorda kihelkondadeks (küla-kondadeks) jagunesid. Kahtlemata oli sellel vajadus ja mõte. Sügavasse ajaloosse ulatavad ka vallad. Ehk tuletagu meele meie linnade — eriti Tallinna ja Tartu — omavalitsuste tähtsust juba keskajal.

Leian, et Eesti omavalitsused on tõotanud üldiselt hästi. Ei saa eitada nende osa isegi Riigi loomisel.

Meie põhiseadus on omavalitsuste ülesanded äramärkind õieti. Puudub, kahjuks, põhimõtetele rajatud omavalitsuste seadus. Veel rutulisem on aga omavalitsuste maksuseadus, milles aset ei tohi leida üleliigsed kitsendused tarviliste tuluallikate leidmiseks. Ilma maksuseaduseta ei ole mõeldav korralik omavalitsuste töö.

Mis puutub Eesti omavalitsuste esimesse kongressi, siis tõendab juba selle kokkutsumine omavalitsuste algatusvõimet ja omavalitsustegelaste huvi seni lahendamata küsimuste vastu, mis kavatsatud päevakorda võtta. Kui kongress tee näitab isegi ainult ühe osa nende lahendamiseks — on kongressi kokkutsumine õigustud.

Peale muu peaks kongress tihendama ja süvendama omavalitsuste vahelist sidet selleks, et see side — Liit — mõjuvõimsalt esineda võiks. M. Juhkam.

Harju maakonnavalitsuse esimees M. Krusemann:

1) Demokraatlise riigina võib valitsus oma võimu teostada ainult omavalitsuste kaudu kohtadel. Ei saa olla teisa rahva elu korraldajaid kui rahvas ise oma valitud esitajate kaudu. Selleks peaks aga rahval võimaldatama valida soovitavaid esitajaid otsekoheste valimise teel, aga mitte sundima valima praeguse ebaloomuliku valimis-seaduse tõttu poliitiliste parteide poolt üles seatud rahvale sageli tundmatuid isikuid.

2) Omavalitsused (maal) on oma ülesandeid tänini niivõrd täita võinud ja ka üldse rahuldavalt täitnud, kuivõrd riigivalitsus temale seda majandusliselt teha on võimaldanud. Antagu riigivalitsuse poolt omavalitsustele võimalus ajada ise oma majandus-poliitikat rahvale peale pandavate kohustuste alal, ja ärgu pantagu mitte ükski kohuseid peale, vaid antagu ka vastavaid õigusi, siis saab omavalitsus ise üle kõigist raskustest rahva elu- ja heakäekäigu korraldustes. Tänini on peetud omavalitsusi

majandus-poliitika alal ikka alaealisteks hoolealusteks.

3) Omavalitsuste kongressi tuleb vääriliselt hinnata. Ta peaks olema „alamkojaks“ — meie „ülemkoja“, Riigikogu kõrval, väljendades tõsisemaid rahva soove ja nõudeid kohtadelt omavalitsuse asjus.

M. Krusemann,

Harju Maakonnavalitsuse esimees.

Kuresaare linnapea A. Leppik:

Teie ringkirjas ülesseatud küsimustele annan järgmised vastused:

1. Meie põhiseadusega avaneb omavalitsusele uus ülesanne: tema kaudu teostab valitsemist koha peal riigivõim. Seni korraldasid omavalitsused kohalisi majanduslisi olusid ja täitsid sellekohase seadusega nende peale pandud üleriiklisi tarbeid sõjaväelistes ja kodanlikes valitsusalades. See põhiseadusega deklareeritud uus vahekorra ootab lähemat seadusandlist määrarmist. Kui siin õige toon tabatakse, võib tulevikus tõsine koostöötamine riigi ja omavalitsuse asutuste vahel kujuneda. Vastasel korral aga jääksid omavalitsuse asutused ainult riigi asutuste käsutada olevaks alamaks ametiastmeks. Omavalitsuse tegelesed on koha peal valitud ja nendele on kohalised olud kõige paremini tuntud. Selle tagajärjel võivad nad ka kohalisi olusid kõige otstarbekohasemalt korraldada. Et aga kohaliste nõuete täitmist rahuldada vastavalt üleriiklistele huvidele, selleks peaks kaasa aitama riiklise võimu teostamine omavalitsuste kaudu. Nõnda et riiklise võimu teostamisel oleks omavalitsusel kohaliste küsimuste lahendamisel mitte ainult täitja, vaid ka algataja osa.

2. a. — Eesti vabadussõjas, samuti sõja ning revolutsiooni oludest tingitud kitsastel aegadel, kus üldine toidu-, kütte- ja tarbeainete puudus valitses, on omavalitsuse asutused sõjaväe ja rahva toitmise ning tarbeainetega varustamise alal suure korraldava töö ära teinud. Ainult korraldatud omavalitsustele tugenedes võis Eesti Vabariiki ajaloo keerust tõusta, oma olemisolemise eest sõda pidada ja kitsad ajad üle elada.

2. b. — Praegune Eesti omavalitsuste õiguslik kord on Vene ajast pärit. Isevalitsuslise riigikorra juures on maakonnad ja linnad aastate jooksul tema riigi keskvoimult välja tinginud. Nendest minimaalsetest õigustest, mida see kord omavalitsustele annab, ei saa tagasiastumist olla. Omavalitsuste edaspidisel arenemisel tuleks

omavalitsuse tegevuse ala lähemalt grupppeerida: tegevus kohalistes huvides ja tegevus üldriiklistes huvides. Esimene nendest tegevuse aladest võiks riiklisest kontrollist vabaneda, kuna teine tegevuse ala riiklise kontrolli alla kuuluks, et seda üldriikliste nõuetega kokkukõlas pidada. Sellega avaneks omavalitsustele laiem võimalus kohalikkude olude korraldamiseks.

3. Maakondadel ja linnadel on ühised omavalitsuslised huvid ja ühine kongress annab võimaluse nendes ühistes küsimustes selgusele jõuda. Selles sihis on, nähtavasti, ka Teie kirja juures laiali saadetud kongressi kava kokku seatud, milles ühised küsimused tuntavas ülekaalus.

Ei tarvitse juure lisada, et ülemaal toodud read sisaldavad ainult üldpõhimõtteid, nagu see ankeetwastustele omane.

A. Leppik.

Administratiivvasjade Peavalitsuse juhataja Eugen Maddison:

1 küsimuse peale vastan järgmiselt:

„Et julgeolek ja seaduslik kord Eesti riigis igakülgsest teostatud oleks, tahab Ajutine Valitsus ennast kohalikkude omavalitsuse asutuste peale toetada...“ (Ajutise Valitsuse deklaratsioonist — R. T. Nr. 3 — 1918 a.) sest igatahes „Die Grundfeste des freien Staates ist die freie Gemeinde“. (Austria kogukonnakorralduse üldmääruste § 1).

2. a) Nii palju tehtud ja seal, kus veel omavalitsusest hiljuti ainult kõneldi ja raamatutest loeti.

b) Võimalused ja õigused kõige laiemad ning lasku tegelikkus ise tüürib meie omavalitsusi sihile, mis põhiseaduses nii selgesti väljendatud („Omavalitsuste kaudu teostab valitsemist kohal riigivõim...“ § 75).

3. Minu teada ei ole kusagil — ei endisel Venemaal ega ka Vene osadest tekkinud riikides sarnaseid kongresse enne olnud, mis pärast tema peale tuleb vaadata, kui esimese katse peale meie maa ja linna vahel valitsevaid vastolusid kõrvaldada ning luua ühtlast omavalitsuse süsteemi.

Eugen Maddison.

Riigikogu liige M. Martna.

Teie kirja peale (25. sept. s. a. nr. 419) wastates pean kahetsedes teatama, et ma Teie poolt engnet'ina saadetud küsimuste peale vastusid ei või anda, sest et ma

1) omavalitsusi riigivõimu teostajatena ja rahva elu korraldajatena mitte küllalt

tähelepanelikult jälgida ei ole suutnud, et neid selles suunas õieti hinnata võiksin.

2) on omavalitsuste tegevuse minevik selleks liig lühikene, et selle küsimuse peale kindlalt vastata. Minul ei ole asja ütelda, nagu poleks omavalitsused head tahtmist ja head püüdmist näidanud; kuid loota ja soovida jääb veel väga, väga palju (a); b suunas arvan, et omavalitsuste õigused peaksid laiemad olema, nimelt maksustamise suunas.

3) Kongressil on kahtlemata suur tähtsus. Selle toimepanek lubab eeldada, et omavalitsuste asjaajajad mitte ilma vastutustundeta ei ole. Kongressi päevakorraks asetatud küsimused on tähtsad ja on soovitada, et neid küsimusi tagajärjekalt harutataks.

Kuid kongressi tähtsus ei olene mitte ainult küsimuste ülesseadimisest. Palju enam oleneb kongressi tähtsus sellest, misuguseid tagajärgi ta annab.

M. Martna.

Petseri linnapea A. Meomuttel:

Teie kirjas olevate küsimuste peale on mul au järgmist avaldada:

1. Omavalitsuse asutusi kui riigivõimu teostajaid kohtadel ja rahva elu korraldajaid leian riigile, kui ka rahvale kasutovad olevat.

2. a) Minu arvamise järele, kui võrrelda endise Veneriigi omavalitsuste tegevust Eesti omavalitsuste tegevusega, on viimased nende peale pandud ülesandeid hästi täitnud.

b) Eesti omavalitsustele antud õigused, minu arvates, ei vasta nende peale pandud ülesannete korralikule täitmisele, nimelt administratiiv ja hoolekande alal. Soovitav on omavalitsuse liikmeid kauema aja peale ametisse määrata ehk valida, sest kolme aasta jooksul suudab inimene omavalitsuse asjaajamisega ja majandusega ainult tutvuneda, ning kui ta on tutvunenud, peab ta kahjuks oma ametist lahkuma, andes teisele võimalust linna majanduse alal tutvunemiseks, mille all omavalitsus aina kannatab.

Ka hoolekande alal on puudulikud seadused praegu olemas, nii vaese rahvakihile, kui ka omavalitsuse ametnikkudele arstiabi andmise alal.

3. Tänavu sügisel Eesti Maakondade ja Linnade Liidu poolt korraldataval kongressil oleks suur tähtsus selles, et igasugused tarvilikud küsimused ühiselt saaksid

selgitatud ja nii mõnelegi asjale, mis senini õhus rippus, alus pandud.

A. Meomuttel.

Valga maakonnaavalitsuse esimees

J. Mõttus:

1. Kohapealseteks rahva elu-olu korraldajateks vabariigis võivad ainult tema, rahva, poolt valitud organid, s. o. omavalitsused, olla. Sellest väljaminees, tuleb neid, omavalitsusi, kui riigivõimu kohapeal teostajaid kõrgelt hinnata. Riigivõimu teostamine ei pea mitte kõikvõimsa riigi ametniku kaudu sündima.

2. a) Minu arusaamise järele on omavalitsused, kui arvesse võtta lühikest arenemise aega, nende peale pandud ülesanded rahuldavalt täitnud.

b) Omavalitsused on omas tegevuses riigi seadustega kitsendatud. Neile peaks avaram teguvõimalus administratiiv, majanduse (maksude), hariduse jne. aladel antama. Järelevalve tuleks lihtsustada ehk suutmast ära jätta.

3. Omavalitsustegelaste kongressid võivad meie omavalitsuste arenemiskäigul tähtsad osa etendada juhtumisel, kui nendel kongressidel partei-poliitilised õõrumised kõrvale heidetakse ja kui tehtud otsustega ehk sooviavaldustega riigivalitsuses kui ka seadusandlises kogus arvestatakse. Vastavalt sellele tuleb ka Liidu juhatuse poolt kokkukutsuda kavatsitava omavalitsuste kongressi tähtsust hinnata.

Jaan Mõttus,

Valga Maakonnaavalitsuse Esimees.

Saaremaa maakonnaavalitsuse esimees M. Neps:

1) Küsimuses on puudutatud kaks eriasja: 1) riigivõimu teostamist ja 2) rahva elu korraldamist. Kaheks eriasjaks pean mina puudutatud küsimusi seepärast, et olgugi, et mõne uuemaaja riigioiguse teoretiku arvamise järele igasugused rahva elu-olu korraldused riigivõimu teostamis-ülesannetena osutuvad, mina aga neid küsimusi käsitada tahan meil ajalooliselt väljakujunenud seisukohalt, mille järele riigivõimu teostamist mõistetakse kõige kitsamas mõttes, nimelt administratiiv alana, kuna rahvaelu-olu lähem korraldus — kommunaalala — esimesega tingimata seotud ei tarvitse olla. Nii on see meil praegu ka tegelikult. Nende alade võimalikult põhjaliku lahutamise põhimõtte suunas on

keskvalitsus tegutsenud Eesti riigi loomis-päivil päle.

Isiklikult olen aga kindlal seisukohal, et riigivõimu teostamine kohtadel tema kõige laiemas ulatuses, s. o. administr. ja kommunaalaladel sünniks omavalitsuste kaudu. Juba põhiseaduse komisjonis võitlesin selle seisukoha eest, kuid vastasse paragrahvi (75) lisati enamuse soovil ikkagi sõnad: „kuivõrd seaduses selleks ei ole loodud eriasutusi“.

Seega on omavalitsuste tegevusala piiramiseks riigivõimu teostamise suhtes kohtadel keskvalitsusel põhiseaduse poolt käed vabad. Ja seda vabadust on tarvitatud ohtrasti. Kui praegu vastata küsimusele: kuidas hindate omavalitsusi kui riigivõimu teostajaid (minu defin. järele kitsamas mõttes) kohtadel — siis on seda teha väga raske. Puudub, mis hinnata. Ennem tuleb ülesseada küsimus, palju on jäetud riigivõimu teostamisest kohtadel omavalitsuste kätte? Väga vähe, peaaegu mitte midagi. Toon näitusi: Palju on omavalitsustel teostada riigivõimu maaseaduse teostamisel? Absoluut mitte midagi. Aga ometi on see üks suur ala. Egas seda saa riigivõimu teostamiseks pidada, kui omavalitsuse esindaja kutsutakse kusagile komisjoniliikmena midagi hindama (igasugused hindamise- ja rendimääramise komisjonid), see on eksperdi ülesannete täitmine. Või on seda osavõtmine maakonna planeerimise komisjonist, kus 6 esindajast 2 omavalitsuste esindajat ja kes päalegi töötab planeerimise peakomisjoni järelvalve all, kus omavalitsus esitatud polegi?

Või on seda osavõtmine maakonna maakorralduse nõukogust, kus tööpoolest 8 liikmest 4 omavalitsuse esindajat? Kuid see on nõuandev asutus riigimaade ülema juures ja võtab seisukohta küsimustes, mis temale riigimaade ülema poolt ette pannakse (m. t. m. §§ 8 ja 10). Tõsi, nõukogu võib ka ise küsimusi ülesvõtta, kuid seisukohta avaldada ja nõuanda võib iga kodanik. Seda ei saa pidada riigivõimu teostamiseks. Välispolitsei kuulub peaaegu igas enam-vähem demokraatlikus riigis omavalitsuse võimkonda. Meil on maakonna omavalitsusele sellel alal tõesti „suur õigus“ jäetud: maakonnaavalitsus võib soovitada maakonna-politseiülema kandidaati. On ta kind ametis, siis ole rahul või mitte. Politsei ülemate kätte on koondatud ka palju teisi küsimusi, mis avaliku korraga kuidagi ühenduses ei seisa. Isegi teede järelvaatus on praegu tegelikult maksva korra järele politsei peale pandud. Oitse imestada tuleb:

politseikontroleerib maakonnaavalitsust teede korrashoiu suhtes, karistab administratiivkorrast vallavanemaid j. n. e. Sarnasi nähtusi võiks palju tuua. Ja seda kõik riigis, kus maksas arvamine, nagu teostataks riigivõimu kohtadel omavalitsuste kaudu.

Kohtunikkude valimisest pole juttugi. Isegi tsarisliku venevalitsuse ajal olid seisusliikude maakonna omavalitsuste esindajad rahvaväe komisjonide esimehed. Ime seegi, et meil seni veel maakonnaavalitsuse esindaja komisjonist, kus ta selle liikmena osa võtab, üldse eemaldatud pole.

Mis on omavalitsustel üldse ütelda metsanduse ala kohta maakonnas? Mitte aga midagi. Või on tal seda kalapüügi kohta? Kuigi linnadel ja hiljutise seaduse põhjal ka vallaomavalitsustel isikumaksu suhtes teatav „võim“ on, puudub see maakonnaavalitsusel täiesti. Tema ei saa oma eelarve kohta peaaegu mitte aga midagi ütelda. Kulud on suuremalt osalt sunduslikud või paratamatud, sissetulekuid nii palju kui antakse. Viimastest ei jatku isegi sundusliikude kulude katteks. Kas käiakse kusagil ilmas veel pöörasemalt omavalitsustega ümber: kulud kirjutatakse ette, sissetulekuid ei võimaldata? Kas on põhjust üldse omavalitsusest kui võimust või võimuteostajast rääkida? Muidugi mitte. Kõik teostatakse ametnikkude kaudu. Ja kes kõik ei pea ennast omavalitsuse ülemaks! Korralduste tegemiseks omavalitsusele arwab iga riigiametnik omal õiguse olevat. Jääb järele järelvalve vallaomavalitsuste tegevuse seaduslikkuse üle kohtu teel. See on ka kõik. Kui see tänamata ülesanne ka ära jääks, siis muutuks näiteks maakonnaomavalitsuste võimupiirid sarnasteks hariliku era-ühingu omadega ainult selle vahega, et viimased töötavad erilise põhikirja, esimesed avaliku õiguse alusel.

Missugune era-ühing ei võiks asutada haigemaju, avada hoolekande asutusi, varjupaiku, panna ametisse arstisi, sanitaare, ämmaemandaid, looma-arstisi ja velskerisi jne. ja seda kõik raha eest, mis ta abirahadena või ettevõtetete sissetulekutest saab. Kodanikkudelt saadavad maksusummad juba sarnasteks ülesanneteks ei jatku. Need lähevad sundusliikude kulude katteks.

Toodud näidetele tugenedes olgu küsimise esimese osale vastatud: omavalitsusest kui avalikõiguslisest võimust või riigivõimu teostajast kohtadel, ei saa kõnelda. Mida ei ole olemas, seda ei saa ka hinnata. Küll aga arvan, et omavalitsus seda olla võiks ja seega keskvalitsuse agentide arv kohta-

del ära kaotatud või vähemalt väga suurel määral kokku tõmmatud võiks saada.

Küsimise teisele osale pean tõe au andes vastama, et omavalitsused kommunaal-alal lühikese Eesti iseseisvuse ajal rohkem ära teinud, kui enne aasta kümnetel, või kui endise Vene korra juures üldse tehtud oleks. Seda kõik on omavalitsused kätte saanud suure ja visa tööga, paludes ja norides (lubatagu nii ütelda) ministerriumite uste taga. Olen Asutava Kogu kokkuastumisest kuni mineva sügiseni omavalitsuse otsekohesest tööst kõrval olnud, seepärast võin ülemal toodud ütelda päris erapooletult.

2) Vastates esimesele küsimusele olen juba oma seisukoha avaldanud nii hästi põhimõtteliku kui ka tegelikult Eestis maksva seisukorra kohta. Olgu ainult põhimõtteliku seisukoha täienduseks öeldud, et mina rahva elu-olu korraldamist ilma omavalitsusteta üldse mõeldavaks ei pea.

Tegelikult tuleks aga meil omavalitsuste vahekorrad keskvalitsusega kindlaks määrata ja nende võimupiirid võimalikult suurendada. Keskvalitsusel tuleb kindlustada riigi üld- ja majanduspoliitika teatava ühtluse elluviimise võimalus.

Üksikasjaliselt kõike ette tuua pääle selle, mis juba öelnud olen, viiks liiga kaugale.

3) Suuri tagajärgi mina ei looda. Kuid soovitan siiski kongressi kokku kutsuda, et pilti saada omavalitsustegelaste vaadetest ja soovide ulatusest omavalitsuste võimupiiride ja tegevusalade kohta põhimõttelikult ja eriti meil praegusel momendil. Omavalitsuste õiguste eest edurikkaks võitluseks on tarvis tegutseda nii, et meil seadusandlist võimu teostamas oleks mehed, kes omavalitsuste suuremate võmupiiride eest valvel. Kahjuks ei ole see seni nõnda olnud. Üheks suureks õnnetuseks tuleb ka seda pidada, et meil seni omavalitsuste vastu väga vähe huvi tuntakse laiemate hulkade keskel. Seda tunnistavad võrdlemisi leiged omavalitsuste esituskogude valimised. Sellega on seletatav see, et riigitegelastel valimiste puhul ja ka pärast ei tarvitse omavalitsuse küsimustega kuigi palju ehk sugugi tegemist teha. Sarnase nähtuse vastu tuleb parandust otsida.

Omavalitsuste autonoomia peab tulevikus programmi küsimuseks saama riigitegelaste valimisel. Omavalitsustegelased, selleks koondame esiti ise read!

Saaremaa maakonnaavalitsuse Esimees

M. Neps.

„Päevalehe“ toimetaja H. Rebane:

1. Omavalitsuse asutused on kõige otsekohesemad ja võimsamad riigivõimu teostajad kohtadel. Seda kõige tähtsamat omavalitsuste ülesannet on seni hoopis vähe silmaspeetud, mis osalt seletatav seega, et kogu tähelpanu seni riigis kesk- võimu peale on kulutatud.

2. Eesti omavalitsustele on seni väga palju tegemist olnud organiseerimistöoga, tuli ja tuleb praegugi kõik otsast peale luua. See seesmine korraldustöö on kannatanud kavakindlama plaani puuduse all, nagu seda riigi kesk- võimu juureski tähelpanna võib. Pealegi on meie omavalitsuse üksused liiga väiksed, seda rohkem paistab siis silma väga palju paralleelosakondi omavalitsuse asutustes. Meil on omavalitsuse asutusi kui ka osakondi liiga palju. Palju otsekohesem oleks, kui oleks meil ainult k a k s m a a k o n d a, Põhja-Eesti ja Lõuna-Eesti maakonnad. Arvamine, et seda vähe oleks, on ainult mitte millegagi põhjendatud eelarvamine. Seni aga, kui seda ei sünni — ja vaevalt tahetakse seda läbiviia, jäävad meie väiksele rahvale suureks koormaks need rohkearvulised omavalitsused. Ei ole ju meie kogu riik rahvaarvu poolest mõnest Vene maakonnast suurem, maaala poolest jääme paljudest kaugemale taha.

3. Eelseisvast kongressist — nagu kõigist kongressidest üldse — tuleb siis kõige rohkem tulu, kui see on tarviliselt ettevalmistatud ja kui kokkukutsututel peale eeskava on kindel kava sellekohta, mis tahetakse kätte saada.

H. Rebane.

End. Harju maakonnaavalitsuse esimees ja Petseri maaülem J. Reinthal:

Teie austava järelepärimise peale võin oma vaateid ülesseatud küsimuste kohta lühidalt avaldada järgmiselt:

1. Missugune suur tähtsus omavalitsusel riigi ja rahva elus, see on nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt ammugi ära näidatud. Ei või ettekujutadaagi modernset riiki ilma hästi korraldatud omavalitsuseta.

2. a) Eesti omavalitsused on nende peale pandud ülesanded täitnud üldiselt rahuloldavalt. Suureks takistuseks nende tegevuses on valimisviisist tingitud terav erakondade võitlus, mis lükkab isikud tagaplaanile erakondade kõrval. Selle tagajärjel eemaldatakse sagedasti vilunudumad ja tüsedamad tegelased omavalitsuse tööpõllul, asemele tuues parteikäsilisi, kellele

võimised aga pahatihti ei seisa nende peal lasuvate ülesannete kõrgusel. Teiseks silmapaistvaks nõrkuseks on ajavaimust ülespuhutud liig suur tung uuenduste järele, mis käivad üle rahva kandejõu, koormavad omavalitsuste kassasid ja uputavad tööde rohkusesse tegelased, nõnda et need lõpuks kaotavad ülevaate oma tööala kohta ja ei ulata igale poole oma korraldava käega.

b) Rahva praeguse hariduslise ning poliitilise arusaamise tasapinna juures on omavalitsustele antud tööala küllalt lai, nõnda et selle laiendamiseks lähemal ajal ei näi tarvidust olevat, kui ei taheta praegugi juba kohati nähtavale tulevatele omavoli ja tujude avaldustele rohkem pinda luua.

3. Kokkukutsutaval esimesel omavalitsuste kongressil saab olema kahtlemata tähtsust, tema tegevus peaks saama sihitud selle peale, et omavalitsuste tegevust võimalust mööda ühtlustada ja kokkukõlastada, seal juures mõju avaldades, et omavalitsused erakondliste intriigide ja reklaamvõtete asemel pöörduksid rohkem ja rohkem tõsisele, puhtpraktilisele tööle.

J. Reinthal.

Valga linnapea J. Soo:

Teie poolt toimepandud ankeedi puhul teatan ülesseatud küsimuste kohta järgmist:

1) Meie praegune valitsussüsteem oma rohkearvulise rühmituste juures ei suuda luua püsivat valitsust ja on põhjuseks selleks, et tihti ühe aasta jooksul omavalitsuse tegelased mitu korda vahelduvad, tuues sageli valitsuse täielise ehk osalise kriisi päevakorrale.

Iga töö nõuab vilumist ja asjasse süvenemist, mispärast omavalitsusi kui riigivõimu teostajaid kohtadel praeguses olukorras madalalt hindan. Sest peab ju meie tegelane oma iseseisvuse kogu algatusvõimega rühmale ohvriks tooma ja ennast oma rühmale orjaks andma, misugune asjaolu kaasa mõjub selleks, et tõsised, asjatundjad tegelased seltskondlistest ja omavalitsuslikest tegevustest loobuvad, andes paljudele juhustetsijatele võimaluse etteotsa pääseda, mille tagajärjel siis kõiksugu kurvad väärnähtused omavalitsustes tekkivad.

2) Esimest kui ka teist küsimust vaatlen mina kui ligidalt üksteisega seotuid, kuid loen väga tähtsaks, et omavalitsuse tegelase isik vaba peaks olema igasugusest rühma pealesurutud mõjust, et võiks tegutseda oma parema arusaamise

järele riigi ja omavalitsuse üldhuvide kohaselt.

a) Eesti omavalitsused on nende peale pandud ülesandeid üldiselt edukalt täitnud, kuid et tegelased enamasti ikka oma rühma platvormi alusel asuvad, tihti vilumata, kaugelt võõrana kohale ilmuvad ja nõnda õelda oma rühma huvikohaselt mõtlema on sunnitud, siis on nende teguviljakus kohalise rahvaelu korraldamisel väike.

b) Minu arvates on omavalitsuste õigused meil Eestis üldidemokraatilised, mis sageli väärnähtusi esile toob, nagu asuks riiki riigi sees. Revolutsiooni möllus sündinud noores vabariigis on sotsiaalsed seadused mõnes asjas kaugele teistest vana kultuurriikidest ette jõudnud: Meil on olemas kuluarved, teadmata aga missugusest allikatest neid katta. Meil tahavad olla kõik lõikajad, aga kust tulevad siis külvajad? — Siin tuleks palju ära teha, et saavutada mõistlikku majapidamist. Eestkätt tuleks aga omavalitsuse tegelase seisukord revideerimisele võtta, kes praegu on nagu läbireisul sõdur — täna siin ja homme ei tea kus. Sageli aetakse poliitilistel põhjustel tegelase seisukord niivõrd teravaks, et ametist ise lahkub. Oma viie aasta kriisitamise aja jooksul oleme küllaldaselt näinud, kus ühed suurused tulevad ja üle öö kui langevad tähed jälle kaovad. Kui nõndaviisi edasi toimetame, siis meil varsti tegelasi enam ei leidugi.

3) Minu arvates on maakondade ja Linnade Liitude kongressil väga suur tähtsus. On ju 5 aastase iseseisvuse aja jooksul meie tegelased suutnud enam-vähem omavalitsuste tööde ja ülesannetega tutvuneda ning võiksid selles suhtes tarvilisi paranduse ja uuenduse ettepanekuid teha, mis meie omavalitsusi tulevikus kindlamale ja veel enam teguvõimsamale alusele viiks.

J. Soo.

End. Harju maakonnaavalitsuse esimees O. Suursööt:

Teie esimese küsimise peale tahaksin mina Saksamaa omavalitsuste looja von Steini sõnadega öelda: „Rahvas (die Nation) peab harjuma ise oma asju ajama ja valitsema, ning sellest lapseeas välja jõudma, kus teda alati rahutu ja alati teenistusvalmis Valitsus (absoluutne Monarhia) hoida tahaks“. Sellega on omavalitsus rahvale teatud poliitilise koolina mõeldud: rahval, see on riigi vabadel kodanikkudel, on omavalitsuste kaudu võimalus antud koha-

pealseid küsimusi iseseisvalt ja oma äranägemise järele otsustada ja teostada. See põhimõte oli iseäranis suure tähtsusega isevalitsuslikes riigis.

Demokraatlikes rahvavalitsuslikes vabariigis on omavalitsusel veel suurem tähtsus. Demokraatlikes vabariigis võtab rahvas juba täiel määral riigi valitsemisest ja juhtimisest oma vabalt valitavate esitajate kaudu osa ja avaldab oma tahtmist rahvahääletuse ning rahvaalgatuse teel.

Sellega on aga lapseiga möödas ja kooliaeg seljataga, ning täiskasvanu peab iseseisvalt riiklisesse elusse astuma. Sellega tahan öelda, et rahva-vabariigis ei vaja omavalitsus enam niisuguseid, seadustega fixeeritud, poliitilisi vabadusi ega parlamentlist korda, kui see monarhiline valituskorraga riigis ilmtingimata vaja oleks, et kodanikke poliitiliselt koolitada. Demokraatlikes rahva vabariigis ei tohiks õieti vahet olla omavalitsuse ja riigivalitsuse vahel: kõik on rahva valitsus, mida tema oma esitajate kaudu teostab. Sellepärast ei vaja vabariikline omavalitsus mitte nii laialist kollegiaalset ja parlamentlist korda, kui see meil praegu olemas on, vaid omavalitsus võib riigivõimu kohtadel ka lihtsama ja vähem kuluka ning paindumava aparaadiga teostada. Et kohapealne võim, omavalitsuse näol, tarvilik ja soovitav, on isenesest selge.

Teine küsimus, eraldi Eesti omavalitsuste kohta, on osalt juba minu esimesesse vastusesse põimitud. Arvan, et meie omavalitsused on rahuloldavalt oma ülesandeid täitnud, niipalju kui seda majandusline olukord on lubanud. Siiski on meie omavalitsuste elus juba parlamentarismuse ennast takistavana tunda annud (mõtlen Pärnu ja

Viru kriisid, ning praegust Tallinna elujõuetut parlamenti).

Meie omavalitsustele on juba õige mitmesuguseid õigusi antud. Kas need õigused tarvilikkude ülesannete täitmiseks jätkuvad? Arvan, et jah, vast väljaarvatud maksudevõtmise õigus, missugune uut korraldust vajab. Teiseks on omavalitsuste õigused ja kohused väga laiasti pillatud, missugune asjaolu vahest ehk selle tegevust takistab. Aga toonitan veel kord, et meie omavalitsuste süsteem uuendust vajab, vähemalt valdade (soovitav ka maakondade) oma peab büroo-süsteemi alusele seatud saama, et asjaajamine kiiremaks ja lihtsamaks ning selle tõttu ka odavamaks läheks.

Mis nüüd viimasesse küsimusesse puutub, siis pean ütleva, et kui on kavatsatud kongressi üleüldiste läbirääkimiste näol ja laiade ning paljunõudvate resolutsioonidega ära pidada, siis ei hinda mina tema tähtsust kuigi suureks. Kui aga iga küsimuse kohta kerge ülevaatlilik referaat vastava ala tundja poolt saab peefud ja üksikuid küsimusi lühikeste läbirääkimiste kaudu selgitud, siis on sellel kongressil suur kasvatusline tähtsus ja võib meie omavalitsustegelastele palju kasulikku näpunäiteid anda. Selleks soovin palju edu ja jõudu.

Suursööt.

Toim. tähendus: On neid vastajaid, kes ei soovi oma vastust avaldada, on neid, kes end kompetentseks ei pea küsimuste peale vastata. Kahjuks puuduvad vastused paljudelt ja tähtsamalt poliitika tegelastelt ja isegi kogu rühmadest. Nii ei ole vastusi saanud Riigikogu põllumeestekogu, asunikude, rahvusvabameelsete ja iseseisvat. sotsialist. rühma kuuluvate isikute käest, kellele küsimused saadeti.

Omavalitsuse küsimustesse süveneb see, kes omavalitsuste ajakirja „MAAOMAVALITSUST“ loeb.

Omavalitsusseaduse põhjooned.

O. SUURSÖÖT.

Järg.

Norra omavalitsus.

Norra omavalitsusseadus on alles 1921 aastal muudetud ja maksma pandud, sellepärast ei ole ülearune ka seda lähema vaatluse alla võtta.

Norra omavalitsus on jagatud, niisama kui meilgi, kolme osasse: 1) linnad, 2)

maakonnad, nii nimetud „Fylker“, ja 3) vallad, sealse nimetusega „Herden“ ehk „Harden“.

Algame vallaomavalitsusega. Selle orgaanid on: a) volikogu (Hardenverwaltung), nende nimetuse järgi hardenivalitsus, vist küll sellepärast, et see tegelik, või õige-

mini seaduslik valla (Harden) peremees on, nii kui meil vallaõukogu, b) vallavalitsus (Hardenvorstehererschaft) nende keeles, valla eestseisus ja c) vallavanem (Vorsitzender)—eesistuja. Vallavolikogu valitakse 3 aasta peale ja seisab valla elanikkude arvule vastavalt 12—60 liikmest koos. Volikogu on otsustaja kõigis tähtsamates küsimustes valla elus. Volikogu otsused peavad maakonna ülema (Fylkesmann) poolt kinnitatud saama. Seega jällegi meile sarnane korraldus. Ainult mõned tähtsamad küsimused, nagu: laenud, tööstusasutuste asutamine, liikumata varanduste pantimine jne., kuuluvad kuninga kinnituse alla. Vallavalitsus — eestseisus — saab volikogu poolt ja selle liigete hulgast valitud ja on liikmete arvu poolest harilikult $\frac{1}{4}$ volikogu liikmete arvust. See on valla täidesaatev orgaan.

Vallavanem — eesistuja — saab harilikult vallavalitsuse liigete hulgast, volikogu poolt valitud. Tema on ühtlasi ka volikogu juhataja ja valla esitaja väljaspool. Sellega on Norra vallaomavalitsus põhijoontes täiesti meie omaga ühesugune.

Linnavalitsus on Norras vallavalitsusega ühesugustel alustel korraldatud, selle vahega, et linnas majandus-rahaliste asjade juhtimiseks eraldi üks Bürgermeister valitud saab, ja teiseks ei kuulu linnavolikogu otsused Fylkesmanni (kreisiülema) kinnituse alla, vaid pannakse otse kuningale või ministriumile ette.

Maakonnaõukogu (Fylkesting) seisab koos vallavanematest, (Hardeni eesistujatest) nendest valdadest, missugused ühe Fylkeri piirkonda kuuluvad. Sellega ei ole Norra maakonna nõukogu mitte otsekohe rahva poolt valitud, vaid iga vallavanem on ühtlasi ka maakonna nõukogu liige.

Fylkesmann (maak. val. esimees) on väljaspoolt nõukogu liikmeid, aga selle poolt valitud ja on ühtlasi ka nõukogu juhataja, aga ainult sõnaõigusega.

Norras kuulub, peale harilikkude omavalitsuse ülesannete, ka politsei korraldus maakondade (Fylker) alla.

Maakondade väljaminekud kaetakse valdade poolt.

Need oleks, lühidalt kokkuvõetud, omavalitsuse põhijooned Norras.

Hollandi omavalitsus.

Hollandi omavalitsusseadus on modern-omavalitsusseadustest üks kõigevanematest. Ta on maksev 1851 aastast saadik ja tema põhijooned on, mitmekordsete muudatuste

peale vaatamata, senini puutumata jäänud.

Hollandi omavalitsusseadus on iseäralik selle poolest, et tema täitsa ühesugune on nii maa kui linnade omavalitsustele, kuna teistes maades ikka maa ja linna omavalitsuste vahel vahet on tehtud.

Omavalitsuse orgaanid on: nõukogu ja kolleegium.

Nõukogu valitakse üleüldise, proportsionaalse, salajase jne. valimisviisi järele nelja aasta peale. Nõukogu seisab, omavalitsuse elanikkude arvu aluseks võttes, 7-st ja kõige rohkem 45-st liikmest koos. Nõukogu liikmed on omas avaldusis puutumatud: neid kaitseb immunitäti seadus. Nõukogu on omavalitsuses seadusandline asutus. Tema annab vastavad määrused avaliku korra, tervishoiu jne. alal.

Nõukogu juhatajaks on bürgermeister. Bürgermeister määratakse riigivalitsuse poolt 6 aasta peale ametisse.

Omavalitsuse täidesaatevaks orgaaniks on kolleegium, missugune koos seisab, bürgermeisterist ja 2—6 liikmest, nii nimetatud „Wethonder“.

„Wethonderid“ saavad nõukogu poolt ja selle volituste kestvuse ajaks (4 aastat) valitud.

Kolleegiumi juhatajaks on bürgermeister, kellel ka, hääle pooleks langemisel, otsustav hääle on. Nõukogus on bürgermeistril ainult siis hääleõigus, kui tema nõukogu liikmeks valitud on, vastasel korral juhatab tema nõukogu ainult nõuandva häälega.

Kolleegium on vastutav nõukogu ees, ja kui nõukogu leiab, et tema soovide vastaselt talitakse, on temal õigus vastavat kolleegiumi liiget — „Wethonder“ — ametist vabastada, ehk isegi kõik liikmed lahti lasta, väljaarvatud bürgermeister.

Bürgermeister on juriidiliselt nõukogust mitte ärarippuv: tema on keskvalitsuse poolt ametisse määratud, ka palk määratakse temale sealtpoolt kindlaks, ja ainult riigivalitsus võib teda ametist ära kutsuda, ehk uuesti ametisse mitte määrata. Niisugused juhtumised tulevad aga väga harva ette. Siis peab juba mõni kuritarvitus ehk jälle juhtimise võimetus selleks põhjust andma.

Juriidiliselt on kolleegiumi liikmed ainult bürgermeistri nõuandjad ja abilised. Et aga kolleegium, kui niisugune, nõukogu ees vastutav on, siis juhivad „Wethonderid“ küll iseseisvalt teatud osakondi, aga nende tegevus ja töö saab kolleegiumis ühiselt läbiharutatud ja otsused ühiselt tehtud. Sellega on kõik kolleegiumi liikmed praktiliselt ühesugused.

Bürgermeister on selle seaduse järele ühtlasi ka politsei ja tuletõrjajate juhataja. Sellega on tema iseseisvus ka seletatav: ei saa ju ametnikku, kelle peal nii suur vastutus lasub, poliitiliste nõukogu rühmade mängupalliks teha.

Seadusega on veel kahe omavalitsuse ametniku tegevus lähemalt ära määratud, nimelt sekretääri ja kassahoidja oma. Sekretäär on kolleegiumi alaline nõuandja, tema peab nii kolleegiumi kui ka nõukogu protokollid ja on ühtlasi ka üleüldise kantsleeri juhataja. Kõik ametlikud kirjad (nõukogu ja kolleegiumi otsused) kannavad bürgermeistri ja sekretääri allkirju. Kassahoidja on omavalitsuse ametnik, kelle hooliks rahade vastuvõtmine ja väljamaksmine on. Järevalve omavalitsusasutuste tegevuse üle on provintsi- ja riigivalitsuste käes. Riigivalitsus, vastav ministerium,

võib nõukogude otsused ära muuta ehk tühistada, kui need seaduste ehk üldiste huvide vastu käivad. Sellega on järevalve asutusele õige laialine võim antud, sest üldiste huvide all võib väga mitmesugust mõista.

Omavalitsuste liitumise tunne Hollandi omavalitsusseadus, aga need on siiski ellu kutsutud. Sellest on omavalitsused endid üleüldise tsiviilseadusega üle aitanud, nii kui meilgi linnade ja maakondade liidud.

Sellega olen kolme riigi omavalitsuse korralduse põhijooned siin esile toonud ja nüüd katsun nendest neid põhimõtteid välja koorida, mida meie omavalitsusseaduses maksma peaksime panema, et ka meie omavalitsus sarnase eduga töötada võiks, kui seda on teinud Saksa, Hollandi ja Norra omavalitsused.

(Järgneb)

Korralikult saab „MAAOMAVALITSUST“ lugeda see, kes ta omale tellinud on.

Maakonnaavalitsuste 1924 a. eelarved.

Järgnevatel tabelites on maakonnaavalitsuste 1924 a. eelarved ja nende kokkuvõtteid kogu riigi kohta protsendilise vahekorradega ja kulud ka elanikkude peale jaotatult toodud. Et õiget protsendilist vahekorda ja iga elaniku peale langevat kulu summat kätte saada, tuli eelarvesi ühtlustada põhjusel, et need ühise põhimõtte järele kokku ei olnud seatud. Nii olid osa maakonnaavalitsusi eelarvesse tuludena sissevõtnud teedeministeriumilt teede ja sildade ehitamiseks loodetavad summad ja need samuti ka väljaminekus näidanud, teised aga mitte. Need, mõnes maakonnas 10 miljoni margani ulatavad summad muudaks protsendilist vahekorda väga tuntuvalt. Sellepärast on Harju, Võru, Viljandi, Tartu, Pärnu ja Saaremaa maakonnaavalitsuste eelarvetest, nii hästi toetustest, teede ja sildade ehituskuludest ning eelarve kogusummadest nimetatud toetussummad maha

võetud, nimelt: Harju maak. eelarvest 7.220.929 mk., Võru m. v. 6.824.245 mk., Viljandi m. v. 5.000.000 mk., Tartu m. v. 400.000 m., Pärnu m. v. 10.000.000 mk. ja Saaremaa m. v. eelarvest 3.500.000 mk., kokku 32.945.174 marka. Muutmata kujul oli tähendatud maakonnaavalitsuste eelarvete kogusumma: Harju m. v. 45.982.080 mk., Võru m. v. 33.143.729 mk., Viljandi m. v. 45.417.391 mk., Tartu m. v. 52.721.889 mk., Pärnu m. v. 38.555.736 mk., Saaremaa m. v. 23.089.159 mk. ja eelarvete üldsumma 373.201.034 marka.

Iga elaniku peale langeva kulusumma väljaarvamisel on tarvitatud rahvalugemise andmeid, mille järele oli elanikke: Tartumaal 118.770, Virumaal 108.482, Harjumaal 91.010, Võrumaal 76.357, Pärnumaal 70.877, Läänemaal 69.986, Viljandimaal 65.508, Petserimaal 58.932, Saaremaal 53.108, Järva- ja Valgamaal 50.728 ja Valgamaal 27.008 elanikku.

Iga omavalitsustegelane telligu selle pärast „MAAOMAVALITSUS“ juba täna ära.

Maakonna valitsuste 1924 a.

Tulude nimetus	M a a k o n n a									
	Harju		Viru		Petseri		Võru		Valga	
	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.
I. Liikumata varand. maks:										
1. Maadelt	8 739 700		11 327 977		2 550 640		6 803 256		3 317 354	
2. Hoonetelt	59 213		136 079		—		62 522		46 800	
3. Vabrikutelt	670 497		719 306		—		112 361		25 846	
Kokku . .	9 469 410	24,44	12 183 362	27,26	2 550 640	11,63	6 978 139	26,51	3 390 000	25,88
II. Tulumaks	1 800 000	4,64	4 000 000	8,95	1 200 000	5,47	800 000	3,04	550 000	4,20
III. Maksud äridelt:										
1. Äritunnistustelt	725 000		800 000		1 000 000		400 000		350 000	
2. Trahteritelt	1 000 000		740 000		1 000 000		700 000		700 000	
3. Laada- turumaks	25 000		—		25 000		50 000		50 000	
4. Muud	—		—		—		—		—	
Kokku . .	1 750 000	4,51	1 540 000	3,45	2 025 000	9,23	1 150 000	4,37	1 100 000	8,39
IV. Mitmesugused maksud:										
1. Lõbustusmaks	400 000		800 000		50 000		500 000		350 000	
2. Laskeriistade lubad	195 000		100 000		50 000		100 000		100 000	
3. Jahilubad	215 000		150 000		50 000		50 000		50 000	
4. Kalapüügi lubad	—		—		—		—		—	
5. Liikumisabinõude maks	300 000		40 000		—		30 000		30 000	
6. Kantslei maks	1 500		—		10 000		10 000		—	
7. Maks tööst. ja äridelt teede korraspidamiseks	145 000		250 000		400 000		—		—	
Kokku . .	1 256 500	3,24	1 340 000	3,00	560 000	2,56	690 000	2,62	530 000	4,04
V. Toetussummad:										
1. Rahaministeeriumilt	12 940 442		17 935 037		8 892 648		9 931 214		4 935 541	
2. Normivilja vaher. teede parand.	—		500 000		—		1 150 000		—	
3. Põllutöoministeeriumilt	1 830 000		234 000		—		—		—	
4. Töö-Hoolekandeminist.	1 280 000		—		—		1 800 000		—	
5. Haridusministeeriumilt	—		—		—		—		—	
6. Mitmesug. asut. ja isikutelt.	100 000		75 000		—		—		—	
Kokku . .	16 150 442	41,67	18 744 037	41,93	8 892 648	40,56	12 881 214	48,94	4 935 541	37,68
VI. Tulud asutustelt:										
1. Hariduse alal	—		1 825 600		700 000		50 000		75 000	
2. Tervishoiu alal	—		116 640		—		10 000		170 000	
3. Hoolekande alal	—		1 385 100		50 000		—		—	
4. Põllumajanduse alal	80 692		—		—		—		—	
5. Teede alal	1 088 141		—		—		933 780		—	
6. Mitmesugused	—		—		—		150 000		—	
Kokku . .	1 168 833	3,01	3 327 340	7,44	750 000	3,42	1 143 780	4,35	245 000	1,87
VII. Varandustelt:										
1. Kapitaalide protsendid	1 175 000		10 000		50 000		—		150 000	
2. Rendid ja üürid	905 300		20 000		125 000		150 000		—	
Kokku . .	2 080 300	5,37	30 000	0,06	175 000	0,80	150 000	0,50	150 000	1,15
VIII. Ettevõtetelt:										
1. Talude pidamisest	—		5 571		—		—		—	
2. Mitmesug. ettevõtetest	—		151 400		1 284 600		—		100 000	
Kokku . .	—	—	156 971	0,35	1 284 600	5,85	—	—	100 000	0,76
IX. Laenud	4 585 666	11,83	—		4 350 000	19,84	2 176 351	8,26	—	
X. Mitmesugused tulud:										
1. Eelmiste aastate ülejäägid	—		2 375 000		—		—		1 000 000	
2. Viivitus protsendid	200 000		200 000		100 000		150 000		50 000	
3. Tagasi saadavad laenud	—		—		—		—		650 000	
4. Ettenägemata sissetulekud	300 000		804 277		38 218		200 000		400 000	
Kokku . .	500 000	1,29	3 379 277	7,56	138 218	0,64	350 000	1,35	2 100 000	16,03
Üleüldse kokku:	38 761 151	100	44 700 987	100	21 926 106	100	26 319 484	100	13 100 541	100

eelarveliste tulude kokkuvõte.

n i m e t u s													
Viljandi		Tartu		Pärnu		Järva		Saaremaa		Lääne		Kokku	
Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.
8 105 361		13 682 967		7 128 567		6 273 503		2 878 050		7 060 528		77 867 900	
78 274		234 315		99 719		84 021		—		43 260		844 203	
111 918		178 189		191 714		462 476		—		230 060		2 702 367	
8 295 554	20,52	14 095 471	26,95	7 420 000	25,99	6 820 000	26,89	2 878 050	14,60	7 333 845	25,15	81 414 471	23,26
2 500 000	6,19	4 500 000	8,61	2 000 000	2,01	2 500 000	9,85	200 000	1,00	1 000 000	3,42	21 050 000	5,67
720 000		900 000		650 000		400 000		150 000		600 000		6 695 000	
1 000 000		850 000		850 000		1 050 000		8 000		100 000		7 998 000	
110 000		50 000		170 000		150 000		27 000		—		657 000	
—		—		—		—		—		—		—	
1 830 000	4,52	1 800 000	3,44	1 670 000	5,85	1 600 000	6,30	185 000	1,00	700 000	2,40	15 350 000	4,86
650 000		750 000		350 000		200 000		55 200		120 000		4 225 200	
230 000		350 000		200 000		110 000		31 600		120 000		1 586 600	
135 000		136 000		100 000		40 000		95 000		115 000		1 136 000	
5 000		—		—		500		—		—		5 500	
100 000		175 000		150 000		40 000		100 500		85 000		1 050 500	
7 000		5 000		3 000		1 000		6 700		12 000		56 200	
—		—		400 000		120 000		—		150 000		1 465 000	
1 127 000	2,78	1 416 000	2,70	1 203 000	4,21	511 500	2,02	289 000	1,50	602 000	2,06	9 525 000	2,79
9 782 694		14 587 808		11 611 407		9 421 694		6 669 380		9 233 437		115 941 302	
270 483		2 500 000		—		—		—		—		4 420 483	
—		—		120 000		797 200		—		566 500		3 547 700	
390 000		4 903 000		2 084 100		—		—		1 600 000		12 057 100	
500 000		—		—		—		647 903		—		1 147 903	
—		—		—		—		7 000		—		182 000	
10 943 177	27,17	21 990 808	42,06	13 815 507	48,38	10 218 894	40,30	7 324 283	37,40	11 399 937	39,04	137 296 488	40,45
2 642 481		—		18 000		1 275 000		995 000		670 000		7 551 081	
213 550		—		—		1 386 200		1 089 737		2 022 000		5 538 127	
82 500		125 000		—		—		286 000		—		2 048 600	
127 000		—		5 000		—		300 000		7 000		569 692	
100 000		—		—		—		30 000		180 000		2 331 921	
501 000		110 000		5 000		—		30 000		—		796 000	
3 666 531	9,08	235 000	0,45	28 000	0,10	2 661 200	10,50	2 730 737	13,50	2 879 000	9,85	18 835 421	5,78
1 000 000		1 379 600		174 000		—		5 700		120 000		4 214 300	
274 000		2 714 100		30 120		—		1 155 874		36 000		5 260 394	
1 274 000	3,16	4 093 700	7,82	204 120	0,71	—	—	1 161 574	6,00	156 000	0,52	9 474 694	2,38
—		140 910		—		961 885		—		816 760		1 925 126	
—		—		—		—		—		—		1 536 000	
—		140 910	0,27	—	—	961 885	3,80	—	—	816 760	2,79	3 461 126	1,23
2 500 000	6,19	3 500 000	6,68	1 372 000	4,80	—	—	4 620 000	24,00	2 130 441	7,29	25 234 458	8,11
7 581 129		—		629 909		—		—		1 505 239		13 091 277	
500 000		250 000		130 000		—		23 000		—		1 603 000	
—		—		—		—		—		679 309		1 329 309	
200 000		300 000		83 200		88 406		177 515		—		2 591 616	
8 281 129	20,49	550 000	1,05	843 109	2,95	88 406	0,34	200 515	1,00	2 184 548	7,48	18 615 202	5,47
40 417 391	100	52 321 889	100	28 555 736	100	25 361 885	100	19 589 159	100	29 202 531	100	340 256 860	100

Maakonnavalitsuste 1924 a.

Kulude nimetus	M a a k o n n a									
	Harju		Viru		Petseri		Võru		Valga	
	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.
I. Maakonnaõukogu ja valitsus:										
1. Nõukogu	280 000		197 321		135 000		241 442		70 000	
2. Valitsus	4 466 100		3 868 200		2 261 353		2 714 800		1 782 833	
3. Kantslei	435 000		461 000		161 000		330 000		160 000	
4. Majandus	605 000		651 000		302 000		410 000		392 000	
Kokku . .	5 786 100	14,9	5 177 521	11,59	2 859 353	13,04	3 696 242	14,05	2 404 833	18,35
Ühe elaniku kohta:	63,57		47,72		48,45		48,41		88,97	
II. Omavalitsuste järevalve:										
1. Valdade järevalve	—		50 000		—		—		—	
2. Teenistulisad vallasekret.	18 000		—		—		45 000		—	
3. Perekonna- ja arstiabi valla-sekretääridele	—		370 000		—		—		300 000	
4. Kursused	18 000		15 000		5 000		10 000		—	
5. Majanduslised kulud	—		254 000		—		—		—	
Kokku . .	36 000	0,09	689 000	1,54	5 000	0,02	55 000	0,21	300 000	2,28
Ühe elaniku kohta:	0,39		6,35		0,09		0,72		11,12	
III. Haridus:										
1. Inspeksioon	359 000		600 000		133 000		342 300		118 000	
2. Algkoolid	12 486 000		20 102 341		9 653 048		10 942 802		5 286 541	
3. Kõrgemad algkoolid	—		—		—		608 400		521 125	
4. Kesk- ja erakoolid	524 720		2 338 000		155 000		540 143		508 490	
5. Toetusrahad	502 000		500 000		210 000		175 000		499 000	
6. Koolim. ehitus ja parandus	—		1 500 000		—		—		15 000	
7. Haridus väljaspool kooli	95 000		140 000		20 000		—		35 000	
8. Mitmesugused kulud	90 000		145 000		275 000		162 000		65 000	
Kokku . .	14 056 720	36,7	25 325 341	56,65	10 446 048	47,63	12 770 645	48,5	7 048 156	53,28
Ühe elaniku kohta:	154,45		233,45		177,05		167,26		261,05	
IV. Tervishoid:										
1. Personaal	2 462 700		2 357 000		638 000		1 039 500		696 000	
2. Kantslei ja majandus	982 200		310 000		395 600		309 000		188 000	
3. Haiguste vastu võitlemine	190 000		180 000		20 000		60 000		40 000	
4. Haigemajad	350 000		278 000		1 847 723		200 000		—	
5. Mitmesugused	50 000		55 000		—		25 000		—	
Kokku . .	4 034 900	10,3	3 180 000	7,11	2 901 323	13,25	1 633 500	6,93	924 000	7,05
Ühe elaniku kohta:	44,33		29,32		49,18		21,39		34,24	
V. Töö- ja hoolekanne:										
1. Vaeste toetus	150 000		335 000		375 000		100 000		50 000	
2. Vanade kodud	977 550		200 000		20 000		1 500 000		610 150	
3. Lastearjupaigad	2 452 410		3 080 650		—		1 268 243		—	
4. Töökorraldus	30 000		20 000		10 000		23 100		5 000	
5. Mitmesugused	75 000		110 000		15 000		5 000		—	
Kokku . .	3 684 960	8,01	3 745 650	8,39	420 000	1,91	2 896 343	8,75	665 150	5,8
Ühe elaniku kohta:	40,49		34,53		7,12		37,94		24,65	
VI. Põllumajandus:										
1. Personaal	800 500		1 009 600		503 000		89 200		309 500	
2. Kantslei ja majandus	685 634		110 000		91 200		189 149		24 000	
3. Põllutöö kultuuri töstmine	125 000		110 000		425 000		—		40 000	
4. Toetusrahad	365 000		784 000		39 400		595 000		45 000	
5. Põllutöökoolid	4 626 870		601 600		—		102 000		100 000	
6. Loomatervishoid	20 000		580 000		187 880		119 100		44 000	
Kokku . .	6 623 004	14,4	3 195 200	7,14	1 246 480	5,68	1 094 449	3,31	562 500	4,27
Ühe elaniku kohta:	72,77		29,45		21,12		14,34		20,83	

eelarveliste kulude kokkuvõte.

n i m e t u s													K o k k u	
Viljandi		Tartu		Järva		Pärnu		Saaremaa		Lääne				
Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	
186 756		160 000		65 000		290 000		211 850		185 000		2 022 369		
3 127 845		6 592 476		3 073 000		4 058 950		1 756 589		2 430 500		36 132 646		
340 000		520 000		270 000		340 000		150 750		320 000		3 487 750		
289 430		559 000		192 000		310 000		154 000		210 000		4 074 430		
3 944 031	9,76	7 831 476	14,9	3 600 000	14,1	4 998 950	17,5	2 273 189	11,61	3 145 500	10,8	45 717 195	13,7	
60,22		65,90		70,92		70,54		42,80		44,94		59,32		
65 000		—		90 000		—		—		—		205 000		
625 000		—		—		300 000		—		107 000		1 095 000		
140 000		360 000		—		—		—		180 000		1 350 000		
70 000		100 000		8 000		—		—		—		226 000		
—		750 000		—		—		—		—		1 004 000		
900 000	2,23	1 210 000	2,1	98 000	0,38	300 000	1,05	—	—	287 000	0,95	3 880 000	0,97	
13,74		10,20		1,93		4,24		—		4,10		4,81		
368 195		140 000		294 200		40 000		171 150		269 816		2 835 661		
10 787 694		19 310 011		9 959 694		12 908 407		7 960 000		9 621 392		129 017 930		
663 386		1 690 490		—		—		—		—		3 483 401		
4 345 973		442 212		1 668 000		1 347 000		3 141 936		1 333 000		16 344 474		
396 000		910 000		224 000		90 000		204 000		229 000		3 939 000		
1 040 000		300 000		—		50 000		—		—		2 905 000		
100 000		100 000		213 000		55 000		5 000		85 000		848 000		
—		50 000		—		—		15 000		126 000		928 000		
17 701 248	43,8	22 942 713	43,8	12 358 894	48,9	14 490 407	50,74	11 497 086	58,7	11 664 208	39,93	160 301 466	48,06	
270,25		193,20		243,68		204,40		216,51		166,70		208,—		
1 238 000		1 920 000		1 023 000		926 000		1 291 600		1 251 000		14 842 800		
449 750		1 330 400		320 000		645 800		98 000		362 460		5 391 210		
175 000		2 322 500		55 000		80 000		45 000		80 000		3 247 550		
1 102 000		—		1 786 700		542 000		2 125 500		2 823 500		11 055 423		
—		65 000		—		—		—		30 000		225 000		
2 964 750	7,34	5 637 950	10,68	3 184 700	12,6	2 193 800	7,7	3 560 100	18,13	4 546 960	15,6	34 761 983	10,51	
45,27		47,42		62,75		30,95		67,05		64,98		45,17		
900 000		100 000		65 000		120 000		—		145 000		2 340 000		
400 000		2 700 000		996 600		850 000		614 454		1 932 113		10 800 867		
620 000		500 000		806 400		1 588 654		—		140 000		10 456 357		
—		3 188 150		—		30 000		5 000		10 000		3 321 250		
115 000		200 000		—		—		—		90 000		610 000		
2 035 000	5,93	6 688 150	12,64	1 868 000	7,31	2 588 654	9,06	619,454	3,17	2 317 113	7,93	27 528 474	7,44	
31,07		56,25		36,65		36,53		11,66		33,10		31,82		
384 800		—		714 000		462 500		329 480		616 000		5 218 580		
197 350		136 600		177 000		368 000		15 500		—		1 994 443		
726 000		1 060 000		85 000		—		320 000		670 000		3 561 000		
500 000		1 281 000		—		81 000		100 000		221 000		4 021 400		
3 559 945		—		817 200		1 772 000		260 500		897 850		12 737 965		
153 000		—		10 000		8 000		10 000		849 000		1 980 980		
5 521 095	13,66	2 477 600	4,74	1 803 200	7,02	2 691 500	9,43	1 045 480	5,34	3 253 850	11,2	29 514 358	8,14	
84,28		20,84		35,60		37,98		19,68		46,49		36,68		

Maakonnavalitsuste 1924 a.

Kulude nimetus	M a a k o n n a									
	Harju		Viru		Petseri		Võru		Valga	
	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.
VII. Teed:										
1. Personaal	213 100		697 000		90 000		172 800		195 000	
2. Teede ja sildade ehit. ja parandus	1 413 670		1 500 000		420 000		336 925		625 000	
3. Kruusaaukude võõrand.	50 000		10 000		—		6 000		—	
4. Tehniliste abinõude murets. ja mitmes.	380 000		50 000		12 000		90 000		—	
5. Postijaamade ja õomajade korral.	687 450		80 000		—		811 780		75 000	
6. Toetusrahad valdadele	—		250 000		—		—		—	
Kokku . . .	2 744 220	7,7	2 587 000	5,79	522 000	2,38	1 471 505	5,6	895 000	6,7
Ühe elaniku kohta:	30,15		23,84		8,85		19,28		33,16	
VIII. Varandused:										
1. Korraldus	725 000		210 000		415 000		20 000		—	
2. Muretsemine	165 000		80 000		400 000		30 000		—	
Kokku . . .	890 000	2,29	290 000	0,65	815 000	3,72	50 000	0,2	—	—
Ühe elaniku kohta:	9,77		2,67		13,81		0,65		—	—
IX. Kapitaalide asutamine										
1. Tagavara kapital	—		—		—		—		—	
2. Amortisatsioon	50 000		—		100 000		—		—	
3. Mitmesugused	145 000		—		—		1 089 800		100 000	
Kokku . . .	195 000	0,5	—	—	100 000	0,46	1 089 800	4,15	100 000	0,75
Ühe elaniku kohta:	2,14		—	—	1,70		14,27		3,72	
X. Laenud ja protsendid:										
1. Laenude tasumine	—		—		1 265 414		560 000		—	
2. Protsendid ja muud	—		—		1 015 488		440 000		—	
Kokku . . .	—	—	—	—	2 280 902	10,41	1 000 000	3,8	—	—
Ühe elaniku kohta:	—		—	—	38,65		13		—	—
XI. Mitmesugused kulud:										
1. Vangid	60 000		—		—		212 000		29 000	
2. Laenuks antud	—		—		—		—		—	
3. Maksude sissenõud. kulud	65 000		55 000		—		—		—	
4. Kohtu asjaajamine	—		20 000		—		—		—	
5. Lootuseta maksuvõlad	—		—		—		—		—	
6. Muud	—		47 000		—		—		31 157	
Kokku . . .	125 000	0,32	122 000	0,27	—	—	212 000	0,8	60 157	0,45
Ühe elaniku kohta:	1,37		1,12		—	—	2,78		2,24	
XII. Tagavara summad	585 247	1,5	389 275	0,87	330 000	1,5	350 000	1,33	140 745	1,07
Ühe elaniku kohta:	6,43		3,60		5,60		4,55		5,20	
Ühe elaniku kohta:	38 761 151	100	44 700 987	100	21 926 106	100	26 319 484	100	13 100 541	100
	425,90		412,05		371,62		344,69		485,18	

eelarveliste kulude kokkuvõte.

n i m e t u s													
Viljandi		Tartu		Järva		Pärnu		Saaremaa		Lääne		Kokku	
Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.	Mk.	Prots.
410 600		40 000		—		85 000		43 200		213 200		2 159 900	
4 506 000		2 200 000		250 000		550 000		33 100		550 000		12 384 695	
250 000		300 000		30 000		25 000		5 000		30 000		760 000	
260 000		230 000		—		—		—		100 000		1 122 000	
150 000		500 000		200 000		—		5 000		150 000		2 659 230	
—		—		—		—		—		—		250 000	
5 576 600	13,8	3 270 000	6,95	480 000	1,89	660 000	2,31	86 300	0,45	1 043 200	3,6	19 335 825	5,13
85,14		27,50		9,50		9,32		1,62		14,90		23,94	
236 000		518 000		—		—		87 300		75 000		2 286 300	
155 000		—		335 000		179 000		—		—		1 344 000	
391 000	0,96	518 000	0,9	335 000	1,34	179 000	0,62	87 300	0,45	75 000	0,3	3 630 300	1,01
5,97		4,35		6,63		2,53		1,64		1,07		4,47	
—		—		—		—		—		—		—	
—		—		—		—		—		—		150 000	
394 000		—		—		45 000		500		20 000		1 794 300	
394 000	0,97	—	—	—	—	45 000	0,15	500	—	20 000	0,07	1 944 300	0,73
6,01		—		—		0,64		—		0,28		2,62	
—		73 280		681 928		—		—		570 000		3 150 622	
—		472 720		471 072		—		67 200		150 000		2 616 480	
—		546 000	1,34	1 153 000	4,55	—	—	67 200	0,34	720 000	2,46	5 767 102	1,99
—		4,60		22,79		—		1,26		10,28		8,24	
35 000		400 000		—		80 000		16 140		240 000		1 072 140	
—		—		—		—		—		1 389 500		1 389 500	
100 000		—		40 000		15 000		—		20 000		295 000	
25 000		—		5 000		—		1 500		50 000		101 500	
—		—		—		—		—		—		—	
357 500		—		60 000		90 000		227 400		130 200		943 357	
517 500	1,28	400 000	0,74	105 000	0,41	185 000	0,64	245 040	1,26	1 829 700	6,02	3 801 497	1,16
7,90		3,36		2,08		2,61		4,61		26,14		4,93	
472 167	1,17	800 000	1,5	375 991	1,5	223 425	0,8	107 510	0,55	300 000	1,03	4 074 360	1,16
7,20		6,73		7,42		3,15		2,02		4,28		5,11	
40 417 391	100	52 321 889	100	25 361 885	100	28 555 736	100	19 589 159	100	29 202 531	100	340 256 860	100
617,05		440,53		499,95		402,89		368,85		417,26		435,09	

Omavalitsuse päevauudised.

Rahva tervishoiu korralduse seaduse eelnõu.

Rahva tervishoiu korralduse seaduse kokkuseadmise juures on Tervishoiu Peavalitsus aluseks võtnud süsteemi suhtes Itaalia, Belgia, Poola, Hollandi ja Rootsi tervishoiu seadused, sisuliselt aga Inglise ja Prantsuse seadused.

Käesolev seadus tahab olla tervishoiu põhiseaduseks, kindlaks määrates tervishoiu organisatsioonid ning nende ülesanded. Sellele järgneksid selle seaduse seletuskirja järele rida eriseadusi nagu:

- 1) Tervishoiu personaali kutsetegevuse seadus,
- 2) Hakkavate haiguste vastuvõtlemise seadus,
- 3) Toidu-, joogi-, maiusainete tervishoidlise kontrolli seadus,
- 4) Emade- ja lastekaitse seadus,
- 5) Tööstus-tervishoiu seadus,
- 6) Vaimuhaigete eest hoolekande seadus,
- 7) Kooli tervishoiu seadus,
- 8) Ravitsusasutuste (haigemajade, ambulatooriumite, sanatooriumite, j. n. e.) seadus,
- 9) Liikumis- ja läbikäimisteede tervishoiu seadus,
- 10) Apteegi seadus,
- 11) Kohtu-politsei arstline seadus,
- 12) Ravitsus- ja suvituskohdade seadus j. n. e.

Kõik need eriseadused tervishoiu põhiseadusega moodustaksid riigi tervishoiu-seaduse.

Kokkuseatud tervishoiu korralduse seadus määrab kindlaks ametkohad ja ametnikud, kättenäidates igale ühele tema ülesandeid, kohustusi ja õigusi ning fikseerides üksikute ametkondade ja ametnikkude vahetuse ja võimupiire. Seletuskiri tõendab, et selles seaduse eelnõus on läbi viidud detsentralisatsiooni põhimõtte sarnasel määral ja sarnases ulatuses, nagu see tervishoiu töös, mis kindlal teaduslikul alusel püsima peab, üleüldse võimalik ja mõeldav. Kõik tervishoidlik töö ja ülesannete tegelik täitmine on antud omavalitsustele, kuna keskkohale juhtivad, kontrolleerivad ja ühtlustavad funktsioonid on jäetud, omavalitsuste poolt valitud arstlike personaali kinnitamise ja

nende palga normide kindlaksmääramise õigusega.

Tervishoiu ametkondadeks ja ametnikkudeks on seaduse eelnõu järele: Tervishoiu Peavalitsus, Riigi Tervishoiu Nõukogu, maakondade ja linnade tervishoiu ametid, maakonna- ja linnaarstid, omavalitsuste teenistuses olevate arstide ja formatsoitide koosolekud, jaoskonna tervishoiu arstid, kogukonna haigemajade, koolide ja vaeste arstid, kohtu politsei arstid ja arstid keemikud.

Niihästi maakonna- ja liana- kui ka jaoskonna arstide palgad normeerib Riigi Tervishoiu Nõukogu. Raha-palgast kannab riigikassa 50%¹⁰, muu raha palgast ja korter, kütte ning valgustuse annavad omavalitsused. Maakonna arsti valib maakonnarõukogu, linna arsti linnavolikogu, jaoskonna arstid vastavad linna- ja maakonnavalitsused, tervishoiu ameti poolt soovitatud kandidaatide hulgast, kuna kõigi nende ametisse kinnitamine Tervishoiu Peavalitsusele allub.

Seaduse eelnõu on Maakondade ja Linnade Liitudele seisukoha võtmiseks saadetud.

Tööaja ja nädala puhkepäevade seaduse eelnõu

on väljatöötatud ja vastavate asutustele tutvustamiseks saadetud.

Riigi- ja omavalitsus teenijate pensioni seadus

võeti Riigikogu poolt lõpulikult vastu ja hakkab 1. jaanuarist 1925 a. maksma.

Maakondade Liidu poolt Riigikogu rühmadele saadetud märgukirjas tehtud parandusega riigi ja omavalitsuste kohuste vahetuse ühtlustamise asjus esines Riigikogus r. k. l. A. Luur, kuid parandus jäi vähe-musesse.

Pensioni seaduse maksimahakkamisega tuleb omavalitsustel 1925 a. eelarvesse uue paragrahvina sissevõtta kulusumma igakuulisteks maksudeks kuni 8% pensioni õigusliste teenijatele maksetavast palga suuruselt. Protsent on Vabariigi Valitsuse poolt seni veel 1925 a. kindlaks määramata.

Tulumaksu muutmine.

Riigikogu vastavas alamkomisjonis on tulumaksu seaduse muudatus vastuvõetud,

mille järele tulumaksu omavalitsuste osa neile omavalitsustele läheb, kelle piirkonnas tuluandev asutus on, kuna praegu tulumaks selle maksja asukoha järele jaotati, mille tagajärjel tööstuste pealt maks selle peakontori asukoha järele makseti.

Perekonna seisu seaduses

on Riigikogu komisjoni poolt muudatus- kokkukõlas Maakondade Liidu nõukogu seisukohale, vastuvõetud, mille järele perekonnaseisu muudatused ainult omavalitsustes registreeritakse.

Jõuvankrite seaduse muutmine.

Teedeminister on Maakondade Liidu märgukirja peale 11. juulist s. a. korralduse teinud jõuvankrite seaduse muutmise kava väljatöötada, mille järele maakondadel võimalus oleks jõuvankrite liikumist korraldada.

Majanduskoolide seaduse eeloõu.

Majanduskoolide seaduse eelnõu, mis äri-, riigi-, omavalitsus- ja ühistegeliste asutuste ametnikkude ettevalmistamise täh. koolide ülesandena ette näeb, oli suvisel kommerts- ja kaubanduskoolide tegelaste

nõupidamisel harutuse all, kus uue kooli tüübi kohta lahkuminevad arvamised avalikuks tulid. Koolidir. O. Kiesel, kes täh. seaduse eelnõu kaubanduskoolide jaoks kokkuseadnud, mille haridusministeerium, väljamaade eesküju kasutades, ümbertöötanud, vaidles majanduskoolide tüübi vastu, leides, et eluõigus tuleb anda ainult kaubanduskoolidele, küsimusi ülesseades, kuhu läheb administr. alal koolilõpetaja, või mis on täh. kooli eriala. Vastupidisel seisukohal oli Maakondade Liidu esitaja H. Avikson, kes just täh. kooli tüüpide vajadust ja nende iseäraldust allakriipsutas. Sellel nõupidamisel jäi, arusaadavalt, kaubanduskooli tegelaste enamus oma kooli eesõigustatud seisukoha juurde. Haridusministeerium on nüüd, nagu kuulda, ikka majanduskoolide juurde kindlaks jäänud ja nende koolide seaduse eelnõu lõpulikul kujul väljatöötanud.

Maakonnaavalitsuse liikme valimise tühistamine.

Pärnu maakonnannõukogu otsus P. Abramsoni valimise üle maakonnaavalitsuse liikmeks on Viljandi-Pärnu rahukogu poolt 26. sept. tühistatud põhjusel, et P. Abramsonil valimise õigus puudub.

Kas olete „MAAOMAVALITSUSE“ juba äratellinud?

Teated Maakondade Liidu ja omavalitsuste tegevusest.

Esimene Eesti omavalitsustegelaste kongress

24., 25. ja 26. oktoobril 1924 a. Tallinnas Pritsimaja ja Raekoja saalides.

PÄEVAKORD:

Reedel, 24. oktoobril Pritsimaja saalis:

Kell 12 l.: 1. Avamine, 2. Kongressi juhatus valimine, 3. Mandaat komisjoni valimine ja selle aruanne, 4. Kongressi kodukorra kinnitamine.

Kell 4 p. l.: 5. Omavalitsused põhiseaduse järele, — referendid herrad E. Maddison, J. Jans, J. Uluots, A. Anderkopp ja M. Neps. 6. Omavalitsuste huvide kaitse, — referent M. Juhkam.

Laupäeval, 25. oktoobril Pritsimaja saalis:

Kell 9 homm.: 7. Omavalitsuste mak- sud, — referendid K. Päts ja H. Lauri,

8. Hoolekande probleem omavalitsuste sotsiaalses elus, — referendid A. Allik ja H. Avikson.

Kell 4 p. l. sektsioonides: Maaomavalitsuste sektsioonis Pritsimaja saalis: 9. Algekoolide seaduse elluviimine, — referendid G. Ollik, M. Raud ja J. Reintam, 10. Teede korraldus, — referendid O. Liigand, K. Einbund ja J. Sõnajalg.

Linnade sektsioonis Raekoja saalis: 11. Linnade tervishoiu poliitika, — ref. Dr. P. Pöder, 12. Korteriküsimus, — referent M. Martna.

Pühapäeval, 26. oktoobril:

Kell 9 homm.: Raekoja saalis linnade sektsioonis: 13. Töörõõrsete reorganiseerimine, — referent M. Martna, 14. Kinnisvara juurekasvumaks, — ref. O. Tief.

Kell 12 lõuna: Pritsimaja saalis maaomavalitsuste sektsioonis: 15. Maareform

ja omavalitsused, — ref. P. Puusepp ja J. Sõnajalg.

Kell 4 p. l.: Pritsimaja saalis kongressi üldkoosolek: 16. Resolutsioonide vastu võtmine

Eesti Maakondade Liit.
Eesti Linnade Liit.

Eesti Maakondade Liidu nõukogu koosolek

peetakse omavalitsustegelaste kongressi puhul 26. okt. kell 9 hom. Harju maakonnavalitsuse ruumes ära. Päevakorras on postijaamade ja jõuvankrite liikumise korralduse küsimused, et ühist seisukohta leida 27. okt. siseministeeriumis peetava nõupidamise puhuks, Liidu 1923 aasta aruanne, juhatuse täiendamise küsimus ja tariifinõukogu liikme valimise kinnitamine.

Eesti Maakondade Liidu 1923 aasta tegevuse aruanne.

Eesti Maakondade Liidu liikmeks olid 1923 a. kõik maakonnavalitsused peale Saaremaa oma, kes raha puudusel ei saanud Liidu liikmeks astuda. Kümme maakonnavalitsust olid Liidu nõukogus esitatud kokku 20 esitajaga.

Liidu nõukogu pidas 1923 a. kaks koosolekut, nimelt 30. ja 31. okt. ja 27. ja 28. novembril, kus kokku 23 küsimust läbiarutati. Neist on täksamad:

- 1) Maakonna ja omavalitsuste maksud,
- 2) Teedeseadus,
- 3) Riigi ja omavalitsuste teenijate pensioni seadus,
- 4) Koolimajade ehitamise küsimus,
- 5) Jaoskonna tervishoiu arstide töömäärused ja taksid,
- 6) Jõuvankrite sundmäärused ja taksid,
- 7) Postiveo jõuvankrite peale panemine,
- 8) Maaposti olude korraldamine,
- 9) Omavalitsuste arhiivide korraldamine,
- 10) Vallavalitsuste raamatupidamise uued vormid,
- 11) Vallasekretääride kursused.
- 12) Vallasekretääride kaitsevække astumise tähtaja pikendamine,
- 13) Maaomavalitsuste ajaloo väljaandmise otsustamine.

Liidu juhatuse pidas aasta jooksul 11 koosolekut, otsustades 54 küsimust.

Esimesel kohal tuleb nimetada astutud samme valla- ja maakonnavalitsuste sissetulekute suurendamiseks, milliseks otstarbeks koguüti ja korraldati andmeid nende

sissetulekute ja väljaminekute üle, esineti siseministeeriumis, käidi saatkonnana uue maksuseaduse pärast rahaministri jutul, ja Liidu esitaja võttis osa nõupidamistest raha- ja siseministeeriumites valdade puudujäägi asjus.

Teedeministeeriumile tehti ettepanek, et teede ehitus summad antaks maakonnavalitsustele toetusena, mis eelarve korras maakonnavalitsuste kassast läbi käiks ja maakonnavalitsuste revisjoni komisjoni alla kuuluks.

Omavalitsustesse puutuvate seaduste läbivaatamisest Riigikogu komisjonides võtsid Liidu esitajatena juhatuse liikmed osa.

Arhiivide korraldamise asjus pöörati Riigi Keskarhiivi poole juhtnööride saamiseks.

Omavalitsuste valimiste aja ja vallasekretääridele toimepanna kavatsatud kursuste aja ja eeskava kohta avaldati seisukoht ja esineti ettepanekuga Siseministeeriumile, et valla raamatupidamise uued vormid mitte enne maksma ei pandaks, kui vastavad omavalitsused need läbivaadanud.

Maaposti ja telefoni korralduse alal Liidu poolt saadetud märgukirjad aitasid kaasa, et selleks vastavad summad, mis komisjonis eelarvest kustutati, Riigikogu poolt käesoleva aasta eelarvesse ülesvõeti.

Ühisettevõtteks lasi Liit niihästi 1923-ks kui ka 1924-ks aastaks kõigi maakondade jaoks viinatshekid trükkida.

Aruande aasta novembri kuust annab Liit kuukirja „Maaomavalitsus“ välja.

Liidu tegevuse edukamaks muutmise otstarbel kavatseti juba aasta algul palgaline asjaajaja ametisse panna. Et vastava kogemustega juristi otsimine tagajärjetaks jäi, palgati 16-st okt. 1923 a. end. omavalitsustegelane A. Martinson Liidu asjaajajaks.

Liidu juhatuse liigeteks olid 1923 a.: Esimees H. Lauri (Viljandi) abiesimees H. Priimägi (Tartu), sekretäär ja kassapidaja M. Krusemann (Harju), liikmed J. Sõnajalg (Järva) ja H. Avikson (Viru).

Revisjoni komisjon, kuhu kuulusid A. Koffer, L. Davidoff ja A. Toomel pidas aasta jooksul ühe koosoleku.

Liidul olid alalised esitajad Tariifi nõukogus ja Riigi Statistika nõukogus, esimeses R. Uritam, teises H. Avikson.

Liidu raha läbikäik ja seis on:

1-ks jaan. 1923 a. oli kassas Mk.	104.861,75
1923 a. jooksul tuli sisse	„ 362.931,05
	Kokku Mk. 467.792,80
1923 a. läks välja	„ 364.404,20
1-ks jaan. 1924 a. jäi kassasse Mk.	103.388,60

Aasta täis.

Kuukirja „Maaomavalitsuse“ ilmumise algusest on aasta täis. Käesolev number on, arvates ajakirja ilmumise algusest, kaheteistkümnnes.

Harju maakonnanõukogu erakorraline koosolek 30. septembril 1924. a.

Krediidid Saku majapidamiskoolile.

Et võimaldada Saku majapidamise kooli juures töötaval internaadil suuremamõdulist tarbeainete sisseostmist, määrab nõukogu selleks otstarbeks 150.000 margalise operatsiooni summa.

Mitmesugu remontide läbiviimiseks kooli

tajatele, kes ükskõik missugusest komisjonidest osavõtavad, 375 mk. päevas.

Asutatava Keila alevi piirid kinnitatakse maakonnavalitsuse poolt ette pandud muudatustega.

Teederevidentide küsimus.

Omaavalits. asjade Peavalitsuse poolt on maakonnanõukogu 9. septembri koosoleku otsuse vastu teederevidentide asjus protesteeritud ja selle täitmine kohtuotsuseni seisma pandud, sest et maakonnanõukogul ei olla õigus oma kohusid valdade peale veeretada.

Koosolek otsustas teederevideerimise kohust panna maakonnavalitsuse peale, kellel õigus on oma kohusid edasi volitada.

—st—P.

Väike-Maarja ühisgümnaasiumi uus maja Virumaal, mis 12. okt. s. a. avati.

taluhoonete juures, niisama ka kooli täiendava sisseseade muretsemiseks otsustatakse laenu paluda põllumajandusliste kutsekoolide ja katseasutuste toetuslaenu fondist 2.242.740 marka.

Kooli sisseseade täiendamiseks ja muudeks otstarbeks otsustatakse määrata 2.007.740 marka lisakrediiti.

Revisjonikomisjoni kodukord võetakse mõnesuguste muudatustega vastu.

Päevaraha otsustatakse maksta maakonnanõukogu esi-

Saaremaa maakonnanõukogu koosolek 30 septembril.

1923 a. aruanne kinnitati. Ühes m. v. aasta aruandega tuli arutusele ka

koolinõuniku aruanne, mille puhul maakonnanõukogu otsustas: „Maakonna koolinõuniku aruannet ärakuulates ja tema senist tegevust arvesse võttes leidis, et senine koolinõunik oma ülesandele ei vasta. Maakonna koolivalitsusele ülesandeks teha sellest haridusministeeriumile teatada.“

Laevade maks
laevade pealt, mis üle 20 reg. tonni suured, otsustati kustutada, sest selle maksu võtmiseks puudub seadusline alus.

1925 a. maksumäärad
kinnitati väheste muudatustega, võrreldes käesoleva aasta maksudega.

Maakonna haigemaja maksuks
määrati 16. oktoobrist alates: maakonna elanikkudelt I. kl. 200 mk., II. kl. 100 mk.

päevas, võõrastelt, riigiametnikkudelt, sõduritelt ja vangidelt I. kl. 300 mk., II. kl. 200 mk. päevas.

Arstide taksiks
kinnitati 16. okt. arvates: Kodus vastu võtmine 25 marka, haige juurde sõites 50 mk. haige pealt, sünnitusabi 300 marka.

Laste varjupaik
otsustati Saaremõisa asutada.

Küsimused ja vastused.

K ü s i m u s Nr. 41.

Kuidas tuleb mõista vallanõukogu otsuse tegemise juures erapooletuks jääjaid (§ 80)? Näituseks: Vallanõukogu koosolekust võtavad osa kõigist 25 nõukogu liikmest, 20, küsimuse otsustamisel, mis nõuab liht häälte enamust, hääletavad poolt 2, vastu 1, kuna 17 nõukogu liiget erapooletuks jäävad. Kas tuleb sarnasel korral lugeda otsus vastu võetuks? V.

V a s t u s: Tuleb.

End. vallavolikogudes ja praegustes maakonnannõukogudes ning linnavolikogudes nõutakse vastavate seaduste ja kodukordade põhjal küsimuse otsustamisel absoluutset häälte enamust, s. o. poolt peab rohkem hääli olema kui vastu hääli ja erapooletuid kokku. Sellepärast sunnib vallannõukogude valimise seaduse § 80 lõpp kahtlema, kuidas õieti mõista lauset: „Hääletamise juures erapooletuks jääjad loetakse koosolekul viibijateks, häälteenamuses aga määratakse kindlaks äraantud häälte järele,“ sest selle järele absoluutset häälteenamust ei nõuta. Erapooletud loetakse koosolekul viibijateks kvoorumii saamiseks, küsimuse otsustavad aga ainult poolt ja vastuhääletajad. Et selle § 80 redaktsioonis viga ei ole, vaid seadus tõesti vallannõukogude asjus ise rada käia on tahtnud, seda tõendab selle seaduse autor ise. § 80-dat tuleb võtta nii, nagu ta trükitud, ja sellepärast tuleb küsimuses ettetoodud näituse juures otsus vastuvõetuks lugeda.

K ü s i m u s: Nr. 42.

Mitu koosolekut peab vallannõukogu aasta jooksul pidama ja kuidas tuleb mõista vallannõukogu valimised. § 81? Kas loetakse siis nõukogu liigete volitused lõppe-

nuks, kui nemad kolme kuu jooksul koosolekutest osa võtnud ei ole ka sellel korral, kui koosolekuid selle aja jooksul vallavalitsuse poolt ei olnud kokkukutsutud? V.

V a s t u s:

Seadus valla nõukogude koosolekute hulka ette ei näe. Nõukogu teeb otsused nõukogu liigete hulgast väljaarvamise kohta, kui liige mõjuvate põhjusteta puudunud (§ 81). Kui koosolekut selle aja sees olnud ei ole, siis on mõjuvad põhjused puudumiseks olnud ja nõukogu ei saa sarnasel korral kolmekuulist tähtaega põhjuseks võtta.

K ü s i m u s Nr. 43.

Kas võib vallavalitsus iseseisvalt (ilma nõukoguta) sekretäärile abi palgata, kui krediit selleks eelarves ettenähtud? V.

V a s t u s:

Kui sekretäari abi palkamiseks krediit eelarves, siis peab vallavalitsus sekretäari abi palkama, mitte üksi, et ta seda võib teha. Vallannõukogude valimise seaduse § 85 järele määrab vallavalitsus vallavalitsuse ametnikud.

K ü s i m u s Nr. 44.

Kes on kohustud kandma õpetajate palgade äratoomise ehk postiteel kohale saatmise kulud, kas maakonnavalitsus, vallavalitsus või õpetajad ise? E. V.

V a s t u s:

Seadus jätab kindla vastuse selle kohta andmata. Õpetajate palgast saatekulusi aga maha võtta ei või. Et maakonna- ja vallavalitsuse vahel kulude jaotus ette nägemata, püütakse tegelikult küsimusest nii üle saada, et vallavalitsuse tegelased linnas käies õpetajate palgaraha ära viivad, seega saatekulud tegemata jättes.